

YUNUS NADİ ve KÖYCÜLÜK DÜŞÜNCESİ*

Dr. Öğr. Üye. Pınar Aydoğan

Karadeniz Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ORCID: 0000-0003-4121-4155

Öz

Avrupa'da birçok ülkeyi etkileyen köycü düşünce, Kemalist rejimin halkçılık anlayışının da en temel içeriğini oluşturmuştur. Köy düşüncesi, rejimin o dönemki siyasal, kültürel ve ekonomik bütün tartışmalarının içinde yer almıştır. Cumhuriyet Gazetesi'nin kurucusu ve Cumhuriyet Halk Partisi vekili olan Yunus Nadi, Mustafa Kemal'e en yakın gazetecilerden biridir. Mustafa Kemal'in yaptığı her inkılaptan önce yazdığı yazılarla kamuoyu oluşturan Nadi, rejimin bir anlamda sözcülüğünü de yapmaktadır. Çalışmanın amacı, Nadi'nin köycülük düşüncesinin, arka planında –Kemalizm'in "milli birlik, sınıfsız, çatışmasız toplum" söylemi çerçevesinde- muhafazakâr düşüncenin organizmacı toplum anlayışıyla bağlantısını ortaya koymaktır. Çalışmanın yöntemi, Yunus Nadi'nin 1929-1936 yılları arasında köycülük konulu yazılarının taranarak analiz edilmesidir. Çalışmada, Nadi'nin köycülüğe bakışı, rejimin de bu konudaki düşüncelerine paralel olarak üç temel koldan ele alınmıştır. İlk olarak şehirleşme karşılığı altında ziraati/köycü sanayiye tercih etmiş; köy hayatını ve köylüleri yücelten, gerçek Türk'ün ve saflığın yerleri olarak köye dönüş politikasını savunmuş ve son olarak da "köylü terbiyesi" için eğitime önem vermiştir.

Anahtar Sözcükler: Yunus Nadi, Cumhuriyet Gazetesi, Köycülük, Kemalizm, Muhafazakârlık

Yunus Nadi and Peasantist Thought

Abstract

The peasantist thought that influenced many European states also formed the basic content of the populist approach of the Kemalist regime.. Therefore, the regime recognized peasants as an element that should be conquered both politically and ideologically. Yunus Nadi, founder of daily Cumhuriyet newspaper and a member of the parliament for the Republican People's Party, was one of the journalists who were closest to Mustafa Kemal. Yunus Nadi molded public opinion through his articles before each reform that Mustafa Kemal put into effect thereby acting in a way as the spokesperson of the regime. The aim of this study is to reveal the connection of Nadi's peasantist thought with the organismic society approach of the conservatist thought in the background within the framework of the Kemalist discourse of "national unity and classless and conflictless society." The method is the scanning and analysis of Yunus Nadi's articles on peasantism published between 1929 and 1936. The study handles Nadi's view on peasantism in three main aspects in parallel to the opinion of the regime in this regard. Firstly, Nadi preferred agriculture/peasantist industry versus urbanisation, secondly he supported the policy of return to village as the hub of pureness and genuine Turkishness in a way revering village life and peasants, and finally, he valued the importance of education for "training peasants".

Keywords: Yunus Nadi, Cumhuriyet Newspaper, Peasantism, Kemalism, Conservatism

* Makale geliş tarihi: 26.03.2017
Makale kabul tarihi: 22.05.2017

Yunus Nadi ve Köycülük Düşüncesi¹

“...(*Köy kalkındırması*) zor olsa da bilgili ve azimli ellerde bu zorluklar şaşılacak kadar büyük kolaylıklarla giderilebilir. Çünkü eldeki iptidai madde olan bizim köy ve bizim köylü çok kabiliyetli bir hamurdur. Biz köyün ve köylünün düzeltilmesi ve yükseltilmesi işini köy mektebile köy mektep hocası temeli üstüne oturtuyoruz ama bizim istediğimiz gibi bir köy mektebinin ve bizim istediğimiz gibi bir köy mektep hocasının. Bizce bu büyük işin manivelası oradadır.”

Yunus Nadi- Türkiyemizde Köy ve Köylü (1933)

Giriş

Türk modernleşme literatürü, temelde iki farklı tanımlamayla değerlendirilmiştir.² Türk modernleşmesine karşı ilk bakış açısı, Kemalizm’i bir “*Türk aydınlanması*” olarak gören ve Kemalizm’in en temel nitelikleri olarak radikalizmi, devrimciliği, ilerlemeci ve gelişmeci tutumu ön plana çıkaran görüştür. Türk modernleşmesi hakkında eleştirel bakışa sahip ikinci görüş ise bu temel kabullerin aksine, Kemalizm’in sahip olduğu ilerlemeci, Jakoben ve

- 1 Bu çalışma yazara ait (2016) “Kemalizmin Muhafazakâr Bir Yorumu: Yunus Nadi” adlı yayınlanmamış doktora tezinin “Köycülük” başlıklı bölümünden üretilmiştir. Ayrıca, bu çalışma 8. Ulusal Sosyoloji Kongresi’nde (2016) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.
- 2 Türk modernleşmesini “ilerici, modernist ve bir Türk aydınlanması” olarak tanımlayan görüşler: Berkes, N (2003), *Türkiye’de Çağdaşlaşma* (5.b) (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları). Karpat, K (2014), *Osmanlı Modernleşmesi* (İstanbul: Timaş Yayınları). Türk modernleşmesinin sayılan bu özelliklerinin yanında, aynı zamanda “muhafazakâr” olarak niteleyen görüşler ise: İrem, N (2008), “Cumhuriyet Modernleşmesinin Sınırları ve Bir Sınır Dili Olarak Muhafazakâr Modernite”, *Muhafazakâr Düşünce*, (18). Bora, T (1997), “Muhafazakârlığın Değişimi ve Türk Muhafazakârlığında Bazı Yol İzleri”, *Toplum ve Bilim*, 74 (Güz). Gökmen, Ö (2004), Tek Parti Dönemi CHP’de Muhafazakâr Yönelimler, Çiğdem, Ahmet (Editör) *MTSD Modernleşme ve Batıcılık*, (İstanbul: İletişim Yayınları) (3). Köker, L (2010), *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi* (12.b) (İstanbul: İletişim Yayınları). Mardin, Ş (2006), *Türk Modernleşmesi* (16.b) Türköne, Mümtazer ve Tuncay Önder (der.) (16.b) (İstanbul: İletişim Yayınları). Hanioglu, Ş (2009), *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Zihniyet, Siyaset ve Tarih* (2.b) (İstanbul: Bağlam Yayınları).

inkılapçı tavrın arkasında, muhafazakâr düşüncenin temel kabullerine uyan yönlerinin bulunduğuna, bu muhafazakâr yönelimlerin, muhafazakâr düşüncenin -dinsel düşünce- ile özdeşleştirildiği için gözden kaçırıldığına inanan ve Türk modernleşmesini "*muhafazakâr modernleşme*" olarak tanımlayan bir görüştür. Bu çalışmanın temel amacı, Türk modernleşmesine -muhafazakâr modernleşme- nitelemesi yapan bakış açısını referans olarak, Yunus Nadi'nin köycülık yorumunun muhafazakâr düşüncenin ana kabulleriyle örtüştüğü yönlerini ortaya koymaktır. Çalışma 1929-1938 tarihleri arasında Yunus Nadi'nin Cumhuriyet Gazetesi'ndeki yazıları ile sınırlandırılmıştır.

"*Mahşerin beş atlısı*"ndan (Nadir, 2010: 257) biri olarak Türk basınıyla özdeş görülen Yunus Nadi, "*kuvvetli kalem erbabı*" (Sadak, 1 Temmuz 1945), "*her devrin adamı*"(Böke, 1994: 1), "*rejim muhafızı*" (Köktener, 2004: 27), "Kemalizm'in misyoneri" (Şapolyo, 20 Ağustos 1945), "*inkılab müdafii*" (Kaya, 28 Haziran 1946), "*matbuat aleminin heybetli şahikası*" (Bayar, 28 Haziran 1946), "*Yunus Nazi*" (Karaca, 1994: 117) gibi farklı adlandırmalarla anılmıştır. Celal Bayar'ın "*daha ilk günden hakiki manasile inanmış bir cumhuriyetçi*" (Bayar, 1) ve Falih Rıfkı Atay'ın gazetesiyle "*ileri hareketlerin bayrağı*" (Atay, 4 Temmuz 1945) olarak tanımladığı Nadi, son dönem her Osmanlı aydını gibi, Abdülhamit'in baskıcı yönetimine muhaliftir. Gazeteci kimliği ve yayınladığı gazetesi ile, İstanbul'da kalarak bu baskıyla mücadele etmiştir. Osmanlı topraklarını işgal eden Avrupalı güçlere karşı İstanbul'dan ayrılıp, gazetesi *Anadolu'da Yeni Gün*'ü Ankara'ya taşıyıp, Anadolu'da halkçı hareketlerin öncü kadroları arasında yer alarak, Milli Mücadele'ye gazetesiyle destek veren ilk gazeteci olmuş, bu durum aynı zamanda Milli Mücadele'nin lideri Mustafa Kemal ile yakın ilişkisinin temelini de atan önemli bir adım olmuştur. Yeni rejimin kuruluş aşamasında yazılarıyla, Mustafa Kemal'in her uygulamasının yanında olan Nadi, Mustafa Kemal'in muhaliflerine özellikle İstanbul basınına karşı ciddi bir mücadele başlatmıştır. Bu dönemde Mustafa Kemal ile yakın bir çalışma arkadaşlığı da yapan Nadi, Cumhuriyet'in ilan edililişini Meclis'e bildiren ses olmuş ve 1924 Anayasası'nın hazırlanış sürecinde başkanlık yapmış ve "*yazı, takvim, kılık-kıyafet inkılapları*" gibi bir çok yenilikte, çok partili hayata geçiş denemelerinde yazılarıyla rejimin görüşleri doğrultusunda aktif bir rol üstlenmiştir.

1924 yılında Mustafa Kemal'in "*rejimin sesi*" olma misyonuyla, *Cumhuriyet* adını verdiği gazeteyi kuran Nadi, yeni rejimin bir misyoneri olmuştur. Yapılacak her inkılap ve bunların hayata geçirilmesi öncesinde yazılarıyla kamuoyunu bu yeniliklere hazırlamış ve rejimin en büyük destekçisi olarak ön sıralarda bulunmuştur. Nadi her konuda, Mustafa Kemal'in istekleri doğrultusunda "*rejimin içerden konuşan bir sesi*" olmuş ve rejimin kurumsallaştığı ve Kemalizm'i ideolojileştirme çabalarının olduğu dönemde kalemini, toplumda ortaya çıkan her muhalif hareket ve düşüncenin karşısında

konumlandırmış ve rejimi halka anlatma misyonunu üstlenmiştir. Bu çerçevede ilerici, modernist, aydınlanmacı Kemalist rejimin bir numaralı savunucularından olan Nadi'nin düşünceleri, aynı zamanda Kemalist düşüncenin de ana kabulleridir. Kemalist düşünce, Nadi'nin fikir dünyasından oldukça rahat bir şekilde izlenebilir. Kemalist düşüncenin içinde barındırdığı eklektik yapı, sahip olduğu muğlaklık ve muhafazakâr yönelimler, Nadi'nin yazılarından da okunabilmektedir.

Yunus Nadi'nin köycülük yorumunun, muhafazakâr düşünceyle kesişen yönlerini ortaya koymayı hedefleyen bu çalışmanın yöntemi, Nadi'nin 1929-1938 yılları arasında Cumhuriyet Gazetesi'ndeki yazılarının taranarak analiz edilmesine dayanmaktadır. Çalışmada Nadi'nin –ve bu anlamda rejimin- köycülük düşüncesini ele alışı dört başlık altında incelenmiştir. İlk bölümde, köylülerin eğitilmesi gerekliliği başlığıyla eğitimin önemi vurgulanmıştır. İkinci olarak eğitilen köylünün toplumsal ve siyasal anlamda rejimle bağına sıkı sıkıya kurmasını sağlayacak kurumlar olan Halkevleri ele alınmıştır. Üçüncü başlık, toplumsal ve siyasal donanımının yanında ekonomik olarak da kendi kendine yeterli olması istenen köylünün, ekonomik anlamda da gelişmesini sağlayacak olan kooperatifçilik konusu incelenmiştir. Son bölümde ise, köylü/köy için iyi olanı seçme noktasında, sanayi mi, ziraat mi sorusuna yer verilmiştir.

Bu çalışma Yunus Nadi'nin köycülük yorumunun, muhafazakâr düşüncenin temel kabulleriyle, kesişen yönlerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Türk modernleşme literatüründe Kemalizm'in ilerici, modernist görünümünün arka planında yer alan muhafazakâr tutumun, rejimin önde gelen bir aydını olan Yunus Nadi üzerinden incelenmesi, dönemin muhafazakâr düşünce ile bağı bulunmadığı düşünülen diğer modernist kimliğe sahip aydınlarının da aynı perspektif çerçevesinde ele alınmasına bir kapı aralamış olmayı hedeflemektedir.

1. Türkiye'yi Köycülüğe Yönelten Ortam

Yirminci yüzyıl başında yaşanan 1917 Rus Devrimi'ne köylülerin verdiği destek ve ardından I. Dünya Savaşı sonrasında Balkanlar'daki köylü isyanları, köycü hareketlerin dünyanın her tarafında önem kazanmasına ve köycülük düşüncesinin hızla yükselişine yol açmıştır. Milliyetçiliğin yayılması, Aydınlanma'nın siyasi görüşlerine büyük bir eleştiri getirmiştir. Belirli bir tip vatandaş ve bu tipe dayalı homojen bir toplum yaratmayı hedefleyen milliyetçi projeler, Aydınlanma'nın belli başlı siyasi felsefelerinden, liberalizme ve kozmopolitizme karşı olumsuz bir bakış açısına sahiptir. Bu bakış açısı ulusal devlet ve toplum hedefiyle yola çıkan, milliyetçi rejimler ve onların aydınlarının yüzünü köylüye dönmelerine sebep olmuştur.

Almanya ve Doğu Avrupa'daki milliyetçilere göre kozmopolitlik reddedilirken, liberalizm de ulusal değerlere ilgisiz kalmasından dolayı eleştirilmiştir. Şehirleşmeye, sanayileşmeye, modernliğe, Aydınlanma'ya yöneltlen eleştiriler ve bunlara karşı duyulan tepkinin köycülük ideolojisinin gelişmesinde etkili olduğu söylenebilir (Karaömerlioğlu, 2006: 189).

İlk olarak köycülükle beslenen halkçı düşüncelerin yükselişe geçişi, hemen her yerde liberalizme bir alternatif arayışıyla yakından ilgilidir. Bu yüzden Almanya, İtalya, Bulgaristan deneyimlerinin de ortak yanı -ve Türkiye'ye etkisi- devletin hayatın her yönüne müdahalesinin önemle vurgulandığı “Üçüncü Yol” yaklaşımının yüceltilmesi olmuştur. Böylece “köycü düşünce” de farklılaşmaların olmadığı bir ulusal birliği korumak adına ortaya konan bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (Karaömerlioğlu, 2006: 215).

Kemalist halkçılığının en önemli bileşenlerinden birisini, özellikle Rusya'daki “Halka Doğru” hareketinden etkilenen ve temelleri II. Meşrutiyet döneminde atılan köycülük düşüncesi oluşturur. Türkiye nüfusunun çok büyük bir bölümünü oluşturan köylülere, halkçı yöneliş bu anlamda önemlidir. Bu dönemde nüfusun dörtte üçü köylü olduğu için “halk” kelimesi “köylü” olarak da okunabilir. Ülke nüfusunun bu kadar büyük bir bölümünün köylü nüfus olması, ülke ekonomisinde tarımsal ekonominin önemine de işaret eder. Bu yüzden de o dönemki siyasal, kültürel ve ekonomik bütün tartışmaların içinde köy düşüncesi yer almaktadır. Yeni rejimin köycülük konusunda vermek istediği ilk mesaj, Osmanlı'nın köylünün değerini bilmediği ve köylünün Cumhuriyet ile birlikte değer kazandığı görüşüdür. Bu dönemde rejimin köylüye bakışı iki taraflıdır. Bir taraftan, köylü imgesi ona atfedilen değerler ve yaşam tarzıyla birlikte yüceltilirken: diğer taraftan köylüyü küçümseyen ve dışlayan seçkinci bir dil kullanılmıştır. Yani bir yanda köylü eğitilmesi, terbiye edilmesi gereken bir insan olarak resmedilip, köy/köylünün ülke ekonomisindeki en büyük ve en önemli unsur olduğu belirtilirken diğer yandan sanayileşmenin, kalkınmanın tek yolu olduğu ve bir an önce tarım toplumundan sanayi toplumuna geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Gençoğlu, 2011: 70).

Dünyadaki gelişmeler hem köycülük düşüncesini ön plana çıkartmış ve aynı zamanda tarımsal yapıların yani köylü sorununun çözülmemesinin büyük sorunlar ortaya çıkarabileceği düşüncesini/korkusunu göstermiştir. Bu sebeple rejim için köylüler hem siyasal hem de ideolojik anlamda kazanılması gereken bir unsur olarak kabul edilmiştir. Cumhuriyet'in özellikle 1920'li ve 1930'lu yıllarında rejimin önderlerinin ve aydınlarının muğlak ve eklektik tutumları, bir taraftan şehirci ve sanayici bir görünüm sergilemiş, öte yandan köye ve köycülüğe yoğun vurgu yapmıştır. 1930 yılındaki Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) deneyimi ve ardından Menemen Olayları, Cumhuriyet Halk Fırkası

(CHF) iktidarının kitle tabanının son derece zayıf olduğunu ve kitlelerin kazanılması sorununun önemini göstermiştir. Özellikle 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, her ne kadar bir tarım ülkesi olsa da Türk köylüsünün durumunu daha da kötüleştirmiştir. Siyasal iktidar, bu tarihten sonra köylülere ulaşma adına bir dizi yeni girişim başlatmıştır. 1932 yılında kurulan Halkevleri, daha sonra gündeme gelecek Köy Enstitüleri de, CHF'nin kitlelere ulaşma arayışının birer ürünü olmuştur (Tunçay, 2005: 36).

Kemalizmin dayandığı temel ilkelerinden biri olan halkçılık ve beraberinde geliştirilen köycülük düşüncesi, 1930'ların başından itibaren rejimin ekonomik, kültürel ve siyasi anlamda yürüttüğü politikaların temelini oluşturur (Dicle, 2012: 861). Hem 1931 yılı parti programı hem de 1935 yılı Meclis açılışında Mustafa Kemal'in köy ve köycülük konuşması, rejimin köycülüğe verdiği önemi belirten metinlerdir. "Köy" ve "köycülük" düşüncesi 1930'ların en çok üzerinde durulan kavramdır. Bu dönemde sadece nüfusunun yüzde sekseni köylü olan ve "halk" kelimesinin "köylü" olarak okunabileceği Türkiye'de değil, Avrupa'da da köy/köycülük düşünceleri yükselmiştir. Rejim özellikle Osmanlı'dan devraldığı "Halka Doğru" hareketi mirasıyla SCF deneyimi sonrası, rejimin halk/köylüler arasında yerleşmediği düşüncesi çerçevesinde, halkla bütünleşmek için Halkevleri'ni oluşturmuştur. Halkevleri'nin önemli kollarından biri de köycülük çalışmaları olmuş ve rejim halk evleri, köy okulları ve köy kooperatifleri çerçevesinde köylüleri siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik açıdan kaldırmak istemiştir. Burada önem üzerinde durulacak nokta, rejimin ve Nadi'nin köylülere karşı sahip oldukları seçkin tavrı ve ekonomik alanda geliştirmek istedikleri köylüleri, aynı zamanda köylerinde tutmak düşüncesidir. Köylerinde tutulacak olan köylüler, şehirlere gelip proleterleşmeyecek böylece Nadi'nin en önem verdiği düşünce olan sınıfsız toplumun önünde bir engel oluşturamayacaktır.

2. Yunus Nadi'nin Köylüleri Algılayışı:

“Yoğrulacak Hamur” Olarak Köylü Terbiyesi

Gökalp'ten devralınan dayanışmacı bir temelde yükselen halkçılık düşüncesi, köycülük ve bu konuda yürütülen politikalar da temel zemini oluşturmaktadır (Makal, 2002: 173). Kemalist halkçılık, cumhuriyetin halk egemenliğinde yükseldiğini belirtirken halkı da “sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir kitle” olarak tanımlar. Sınıf çatışması reddedilirken, farklılıklar sadece meslekler boyutunda ele alınır. Halkın bu şekilde tanımlanması, sınıf kavgasının ve farklı çıkarların aşılıp onun yerine “milli birlik ve beraberliğin” ortaya çıkmasını sağlar. Böylece, halkçılık ile milliyetçilik arasındaki en temel bağ da kurulmuş olur (Gençoğlu, 2011: 72).

Halkçılığın inkılâpçılık ilkesi bağlamında ilişkisi ise halkın rejime ayak uydurabilmesi ve reformları ister hale gelebilmesi için “eğitilmesi gerekliliği”dir. İşte bu noktada, rejimin önem verdiği temel konu genelde “vatandaş eğitimi”³, köycülük konusunda ise “köylü terbiyesi”dir. Bu dönemde -özellikle Halkevlerinin yayın organı olan Ülkü dergisinde- köyün ve köylünün dönüştürülmesi ya da canlandırılması, sanayileşme ve sonuçları, kırsal üretimi artırma ve köylerde doğa ile savaş gibi konular yoğun olarak tartışılmıştır. Yunus Nadi’nin köy ve köycülük yazılarında hem eğitim hem de ekonomik kalkınma konuları bu konudan bağımsız olarak değerlendirilmemiştir. 1930’lu yıllar köy ve köylünün inşası sorununun ön planda tutulduğu bir dönemdir. Rejimin amacı “köylüyü yalnız okutmak değil terbiye de etmek”tir. “Terbiye etme” konusu aynı zamanda “terbiye edici” kim olacak ve hangi niteliklere sahip olmalıdır sorularına da cevap arar. Bu kişi köylünün sorunlarını bilen onunla aynı dili konuşan kişidir (Şirin, 2014: 270).

Rejimin görüşlerini de dile getiren Nadi’ye göre, köyün inşasının yanında ondan belki de daha önemli olan köylerin ve köylünün iktisadi olarak kalkınması ve köylünün de vatandaş haline getirilmesidir. İşte “öğretmen”in görevi sadece ders öğretmek değil, geleneksel tarımın yerini alacak modern tarımı ve bunun uygulanışını köylüye öğretmektir. Nadi, köylünün eğitimi işine, "milli kalkınma meselesi"nin temeli olarak bakar. Milli kalkınmayı, köy/köylü kalkınmasına bunu ise ekonomik alanda devlet himayesine ve eğitime yani köylü eğitimine bağlar. Nüfusun yüzde seksenini köylülerin oluşturduğu bir toplumda “köylü” demenin “halk” demek olduğunu ifade ettiği yazısında:

“...Bizde köylü sadece çift sürmekle kalmaz. Köy ve köylü bizde devlet idaresine lazım ve hakim olacak kuvvetli elemanları her zaman veren ve her zaman vermeğe hazır da olan gayet özlü bir hamur yığındır. Türkün tarihteki büyüklüğu bundan ileri gelir. Filhakika son zamanlarda dahi, Türk milleti yeniden hayat bulmağa lüzum ve ihtiyaç hissettiği zaman kendi içine çekilmiş, köyüne ve köylüsüne müracaat etmiştir.

Bugün yeni Türk devletinin güzel merkezi olan Ankara dünün büyücek köyünden başka bir şey değildi... Köylü devleti sözünden yerinecek biz Türk’ler olamayız. Olsa olsa bu vaziyetle ancak iftihar edebiliriz. ...Köyler şehirlere tereddidi ve tefessühünü temizleyen temiz pınarlar

3 Bu düşünce o dönemin en etkin devlet adamlarından biri olan “insan yetiştirme” davasını, Kemalist rejimin ayrılmaz bir parçası olarak gören Recep Peker’in de gündemindedir. Peker “İnkılâp Dersleri” adlı eserinde “yurttaşların inkılâp yaşamını şuur halinde sevmesi ve özünde benimsemesi gerektiğini” belirtir (Peker, 1935: 7).

gibidir. Hemen her memlekette oradan gelen kuvvetli ve gürbüz elemanlardır ki şehirlerin hasarını tazmin ve telafi ederler.” (Nadi, 13 Eylül 1932).

sözleriyle Nadi, önce köycülük ideolojisinin en temel noktalarından biri olan “milletin saf kökeni” nin köylerde olduğunu onaylar ve ardından da şehrin bozulmuş yanını belirterek bunu düzeltecek olanın da “Türk’ün kökeni/milletin özü”, “temiz bozulmamış köylüler” olduğunu belirtir. Zaten bu düşünce rejimin kurucu kadrosu tarafından da sık sık vurgulanır (Nadi, 3 Ocak 1939)⁴.

1933 yılı “köy terbiyesi” ve “köy okulları” konusunda yeniliklerin yaşandığı Maarif vekili Reşit Galip Bey’in önderliğinde, “Yeni Köy Terbiyesi”nin esaslarının kurulduğu bir dönemdir. Bu dönemde Avrupa ve Amerika’ya eğitim için birçok öğretmen gönderilir. Nadi’nin gazetesi, bu gelişmeleri “*Çok Hayırlı Bir İnkılap*” başlığıyla verir. Köy terbiyesi ile ülke nüfusunun dörtte üçünü oluşturan Türk köyünün uyandırılmasının amaçlandığını, köylünün fikir seviyesinin çok aşağı olması, köylerin dağınık ve eğitimi karşılamak için yeterli aracının ve mali durumunun olmadığını belirtir. Bunun için köylerinde okul olmayan çocuklar için yatılı okulların oluşturulması gerektiği fikrini savunur.

Köy terbiyesi komisyonunun, köy öğretmenlerinin sadece köyde, okullarda bir misyonunun olmadığını aynı zamanda köyün, sosyal ve ekonomik hayatında da etkili olduğu yönündeki tespitini çok faydalı bulan Nadi, “*köyün içtimai ve iktisadi hayatının her şekli üzerinde müessir ve nâfiz bir mürebbi mevkiine çıkarmak maksadını ve bu arada diğer idare şubelerinin köylerdeki çalışmalarını iş birliğiyle kolaylaştırmayı hedef edinmiş*” olan komisyonun köyde üstleneceği görevler hakkında da bilgi verir: “*...nebatat hastalıklarile mücadele hakkında yapacakları tenvir ve irşatları kolaylaştırmak için köylüye ilaç verilecek, tedaviye muhtaç hastaların doktor muayenesine sevkleri, salgın hastalıkların ihbarı, büyüçülük, üfürükçülük ve muskacılıkla mücadele işlerini ihtiva edecektir.*”

Komisyonun koyduğu bu amaçlara ulaşmak içinde “*köy öğretmeni köyde, kendi mektebi ve okuma çağını geçirmiş olanları okutmağa mahsus olan millet mektebi haricinde köyün ziraat, iktisat ve sıhhat işleriyle alakalanacak, köylüye inkılap fikirlerini aşılacak, vergi, askerlik, intihap*” gibi işler için köylüye vatandaşlık görevlerini öğretecektir.” (Nadi, 15 Nisan 1933).

4 Çalışmanın tarih aralığını 1929-1936 yılları oluşturmasına rağmen, Nadi’nin önemli kurumların -Halkevleri gibi- kuruluş yıldönümlerinde (1937-1939) yazdığı bazı yazılar da çalışmaya dahil edilmiştir.

Köy terbiyesi hareketi, Türk köylüsünü *büyücülük, üfürükçülük ve muskacılıkla mücadele işlerinden* “aydınlatarak” kurtaracaktır. Nadi, Türkiye’de köycülük meselesinin, “*Türk devletince belirli bir plan dahilinde yürütölmek üzere ehemmiyetle ele alınacak olan başlıca bir mesele*” ve “*Türkiye’de köyü ve köylüyü yükseltmenin, Türk devletini alabildiğine yükseltmek*” olduğunu vurgulayarak aslında köycülüğün, milliyetçilikle ilişkisine de işaret etmektedir. Yine başka bir yazısında: “*...Türk köylüsünü iktisaden yükseltmeğe ihtiyaç vardır ve bizim anladığımızı göre Türk devletini yükseltmenin ve kuvvetlendirmenin en kestirme yollarından biri de Türk köy ve köylüsünü yükseltmekten*” geçtiğini belirterek bu bağın/ilişkinin altını tekrar çizer (Nadi, 4 Kasım 1933).

1925 yılında Aşar Vergisi’nin kaldırılmasının başlı başına bir inkılap olduğunu üzerinde önemle duran Nadi, rejimin köylere verdiği önem ve köyler için yaptığı işlerden bahseder. Bu başarılarından biri olarak da “Köy Kanunu”nu gösterir.

“...köy kanunu, halk idaresi hesabına köy ve köylü için dikilmiş kocaman bir abide gibidir. Ankara’da açılan Ziraat enstitüleri köyü ve köylüyü yükseltecek bir Darülfünundur. Halk idaresinde bir kısım halkın ihmal edilmesine zaten imkan yoktur. ...bununla beraber bundan sonra köye ve köylüye hususi bir alaka ile bakmak ve onun hayatını her cihetten ve tez elden ıslaha gitmek bizce şimdiden sonra yürütölecek işlerin başında geliyor. Köy programı her maddesi yüzlerce makale ile ancak şerholunabilir, ve şerh olundukça büyük himmetlere ve fedakarlıklara tevakkuf ettiği görülür. Bu işler zor olsada... Bilgili ve azimli ellerde bu zorluklar şaşılacak kadar büyük kolaylıklarla giderilebilir. Çünkü eldeki iptidai madde olan bizim köy ve bizim köylü çok kabiliyetli bir hamurdur. Biz köyün ve köylünün düzeltilmesi ve yükseltilmesi işini köy mektebile köy mektep hocası temeli üstüne oturtuyoruz ama bizim istediğimiz gibi bir köy mektebinin ve bizim istediğimiz gibi bir köy mektep hocasının. Bizce bu büyük işin manivelası oradadır.” (Nadi, 13 Kasım 1933).

Yine diğer bir yazısında Nadi:

“...bizde köy ve köylü muhabbetle derpiş olunan bir mevzu telakki edebilmek şartile çok müsait bir hamurdur. Bu hamurdan en iyi şekilleri çıkarmak mümkündür. Türk köylüsü kendi iyiliğine çalışıldığını anladığı zaman her fedakarlığı yapmağa, her gayreti göstermeğe haydi hazır bir emirber neferi gibidir. Bu sahada ilk mektep hocasının oynayacağı rol çok büyüktür.” (Nadi, 4 Kasım 1933).

Nadi'nin sahip olduğu seçkin tavrı köylünün eğitimi meselesinde yazdığı bu iki yazıda net olarak görülür. Nadi köylüyü bir “hamur” olarak ifade ederken toplumsal hayatta yer alan “rasyonel bir özne” olarak birey fikrine olan uzaklığını da ortaya koymuştur. Ayrıca, köylü eğitimi için kullandığı “*bizim istediğimiz şekilde*” söylemiyle de seçkin bakış açısını bir kez daha açığa vurmuş olur.

Nadi, köy öğretmenini sadece köyde “okuyup-yazma bilgici” olan değil aynı zamanda köydeki “*hayat ve ziraat işlerinin bilgici*” olarak tasavvur eder. Köy ütopyasının, ana kahramanı köylü değil, hocasıdır (Nadi, 12 Ağustos 1934).

“Memleketimizi alıcı gözle baştanbaşa gezen bir ecnebi mütehasşısının en ziyade hayretini mucip olan nokta Türk köylüsünün akıllılığı olmuştur. Hakikaten köylü olarak bu kadar akıllı ve istidatlı insana dünyanın her tarafında bol bol rastgelinmez. Biz bu muhterem ecnebiye şunu haber vereceğiz: eğer bu köylünün cebine biraz para korsak şüphesiz onun akıllığı on kat, yüz kat daha artacaktır. Yani Türk köylüsünü iktisaden yükseltmeğe ihtiyaç vardır ve bizim anladığımız göre Türk devletini yükseltmenin ve kuvvetlendirmenin en kestirme yollarından biri de Türk köy ve köylüsünü yükseltmekten başlar. Bu mesele aynı zamanda köy maarifinin teşrih ve tespiti meselesidir. Köyde ilk mektebin yapacağı inkılabı anlamak için köylüyü niçin okutmak istediğimizi anlamaya mecburuz.” (Nadi, 13 Kasım 1933.)

Yunus Nadi, Türk köylüsünün akliselimine güvenir. Hakikate aç olan köylü, kendisine uzatılan eli asla geri çevirmez. Köylerin yaşadığı sıkıntıların iktisadi ve toplumsal yapıda yapılacak değişikliklerle değil, eğitimle çözüleceğine inanır, bu düşüncesi rejimin resmi görüşüyle de paraleldir. Rejim de köy sorunun kökenini, toplumsal, siyasal ve iktisadi nedenlerde değil, köylünün “cahil, geri, eğitimsiz” olmasında görmüştür (Karaömerlioğlu, 2006: 19). Suç, milliyetçilik ve köy karşıtı, Osmanlı'nındır. Bu zamana kadar verilen eğitimi beğenmeyen Nadi “köydeki ilk tahsilin şimdiki şekliyle köylü çocuğunu sadece ümmilikten kurtardığını”, okuyup yazmayı öğrenirken köylü çocuğun hayat ve dünya hakkında en basit bir takım bilgiye sahip olmasını faydalı bulsa da “...Yurt bilgisi, biraz hesap, biraz coğrafya, biraz tarih vesaire. Ancak nazari mahiyette kalmağa mahkûm olduğu müddetçe” bu bilginin köyde yeni ve yüksek bir şey yaratmadığına dikkat çeker. “...Ekseriyetle köylü çocuğu kendi köyündeki ilk tahsilinden sonra okuma yolunda daha ileri gitmediği, gitmeyeceği ve hatta –eğer isterseniz- gitmesi pek arzu olunacak bir şey de olmadığı için pek basit suretteki ilk tahsilin zamanla körleştiği ve herhalde köylüye kendi işinde ve hayatında büyük bir değişiklik temin etmediği”nin görüldüğünü belirtir. Bunun yeni köy programıyla aşılacağına inanan Nadi, bu

konuda esas görevi “ilk mektep hocası”na ve onun -rejimin yaratmak istediği şekilde- “eğitilmesine” verir ve köy eğitimindeki amaçlarını da açıkça belirtir:

“...maksadımız köylü çocuklarını sadece ümmilikten kurtarmak değildir, onları kendi hayatlarında yepyeni bilgilerle teçhiz ederek kıymetlerini yükseltmek ve bu yolla Türk milli hayatının temeli olan köyü ve köylüyü büyük, çabuk ve kolay bir inkılâba mazhar kılmaktır. ...ancak yeni yetişecek hocalarla köyler maarifinin peyderpey dediğimiz şekle ifrağı uzun zamana tevakkuf edebileceğinden mevcut köy hocalarını bu noktai nazardan ellerine verilecek kitaplarla ve tatil zamanları tatbik olunacak kurslarla mümkün olduğu kadar yeni rejime intibak ettirmeğe çalışmak icap eder.” (Nadi, 24 Kasım1933).

Yine eğitimden beklenen SCF deneyimi ile önemi bir kez daha anlaşılan “yeni rejimi köylüye benimsetmek” ve “kitle desteğini” almaktır. Köylünün yükselmesinin toplumun yükselmesi demek olduğunu belirten Nadi, bir kez daha köylü ve halk kelimelerini birbirinin yerine kullanmıştır:

“...Ülkede şehirli olan halk kültür bakımından az çok ileri ve uyanıktır. Türk köylüsünün de yüksek değerde ulusal erdemleri bulunduğunu pek iyi biliriz. Fakat Türk köylüsü yaşanan hayatta elinden tutulmaya çok ihtiyacı olan bir topluluktur ve ulusal varlıkta tuttuğu hemen hemen üçte ikiye yakın yere göre, bu topluluğu yükseltmek demenin, doğrudan doğruya Türk toplumunu yükseltmek demekle beraber olduğu açıktır.” (Nadi, 2 Nisan 1935).

Nadi, “köyü kalkındırma” işinin kolay olmadığını, uğrunda çok ve sürekli çalışma isteyen ve bunun bir metoda bağlı, hiç bıkmadan aralık verilmeksizin ileri götürülecek bir iş olduğunu vurgular. Bu konu hakkında yazısına başlamadan önce bu işin ihmal edildiğini kabul eder: “...ülkemizin ve ulusumuzun bin bir ihtiyacı önünde henüz doğrudan doğruya köylü ile uğraşmaklığımıza sıra gelememiş olduğunu açıkça söyleyebiliriz.” (Nadi, 2 Nisan 1935).

Dönemin köycü elitlerinin bir kısmına ait olan “aydınların rejime sahip çıkmadığı, yorgunluk ve heyecanı kaybetmişlik” düşüncesi ve köycülük ideolojisinin “aydın karşıtlığı”, Nadi’nin yazılarında yer bulmaz. Onun “ihmal ettik” itirafı, rejimin halkı için her alanda yapacağı birçok işi olduğundan, bu konuya sıra gelmemesinden kaynaklanır.

Köycülük akımının yükselişe geçtiği yıllar olan 1930’larda köycü söylemin Romantik akımdan etkilenip, köy hayatını ve köycülüğün yüceltildiği ve en çok tasavvur ettiği şeylerden biri “köy ütopyası”dır. Nadi de düşüncelerini inandırıcı kılmak için gerçek dışı bir köy yaşamı ve iktisadi

çizdiği, böyle bir ütopya tasarlamıştır. İnkılâbın kalıcı olabilmesi ancak köylüye ulaşılması, bu değişiklikleri içselleştirmesi sağlanırsa mümkün olacaktır. Çizdiği ütopyanın gerçekleşmesi için gereken “o köyü cennete çevirecek olan bir köy Darülfünunu olan ilk köy mektebi” ve “köy kooperatifinin katibi ve müdürü olan hocadır” (Nadi, 20 Kasım 1933):

“Kırk elli, hatta mümkünse yüz dönümlük toprak içinde kurulmuş bir mekteb. Bu toprak mektebe aiddir. Başında çiftliği iyi bilen bir hoca, ailesile mektebin yanı başında gene mektebe aid evde oturuyor. Arazinin diğer bir ucunda temiz bir ahırile küçücük bir çiftçi evi. Burada da ailesile birlikte yüz dönümlük bir toprağı işleyen aklı başında, işini bilir bir çiftçi yerleşmiştir. İşte köyün çocukları beş yıllık ilk tahsillerini bu mektebde yapıyorlar. Mektebde tabii okuyup yazma ile birlikte ileri çiftçiliğin ameli bilgileri de görülüyor ve çocuklar bizzat bu küçük (çiftlik-mekteb) in ileri ziraat işlerinde çalışıyorlar ve böylelikle mektebi ileri bir ziraat bilgisiyle bitirmiş oluyorlar.

Böylece... Sulama işi halledilecek, mektebin etrafı meyve ağaçları ve en güzel çiçekler ile kolaylıkla yetiştirilmiştir. Mektebdeki çiftçinin ahırında iyi bakılan güzel bir ineği var ki günde en aşağı on beş kilo süt veriyor. Kümeslerde tavukçuluğun en güzel ve en verimli cinsleri ürüyor. Hatta mektebin sekiz on tane fenni kovani bile var. Ondan da yılda birkaç yüz kilo bal alıyoruz.

Mektebin arazisinde hububatın en iyi cinslerini, çok temiz tarlaların nasıl olacağını hocası çiftçi çocuğuna anlatır. ...birde bakıyoruz ki Kaliforniya elmasının daha iyisi bizde de yetişmektedir... sebzenin yaşını ve kurusunu tertemiz, mükemmel ve alabildiğine bol olarak alıyoruz.

...anlıyorsunuz ki bu mekteb, harab bir Anadolu köyünün içinde bir cennet köşesidir ve anlıyorsunuz ki bu mekteb az zamanda kendi muhitini kendine benzetecektir. Orada ilk tahsil gören çocukların kendi hayatlarında başka türlü yapmaları imkanı yoktur. Bu mektebden geçen her köylü çocuğu kendi yaşayışında azçok bu mektebe benzeyen bir hayat kurmanın artık esiridir. Zaten mekteb oradadır. O herkese yol göstermeğe ve yardım etmeğe hazırdır. Sebze tohumu mu istiyorsun? Al. Meyve fidanı mı istiyorsun? Al. Cins tavuk mu yetiştirmek istiyorsun? İşte civcivlik yumurtaları. Ziraate gelince, mektebde gördün ya, bunun için tarlayı iyi hazırlayacak ve herhalde çok temiz tohum ekeceksin. Hem elle saçarak değil, mibzerle tane tane dökerek.”(Nadi, 31 Aralık 1938).

Nadi, bu mektebin masraflı olacağını ama belli bir zaman sonra “kendi işlerinin çoğunu kendi hasılatile temin edeceğini” ve bu mektebler için en önemli olan şeyin hocaların yetiştirilmesi olduğunu belirtir. Öğretmen işi halledildikten sonra kısa sürede köy okullarının sayısının artacağını, “zirai

kalkınmanın” uzun zaman işi olduğunu ve kestirme bir yolunun bulunmadığını belirtir. Önemli olan “karar vermek ve başlayabilmektir”. Nadi hayalini şöyle noktalar: “...idealimiz şudur: her Türk köylüsünün evi huzur ve refahla bezenmiş şen bir yuva, her Türk köyü cennetten bir parça sayılacak kadar güzel bir oba olmalıdır.” (Nadi, 30 Aralık 1938).

1932 yılının sonlarında Ankara’da kurulan ziraat mektebini gezen Nadi, köyün kurtuluşunun tarım teknolojilerinin geliştirilmesine ve doğaya egemen olunmasına bağlı olduğunu açıkça yazar. Yine burada en önemli işin eğitime düşeceğini bilim, teknik ve yöntem sayesinde doğaya egemen olmanın önemini⁵ vurgulayan Nadi, pozitivist bakış açısını da gözler önüne serer:

“..o zaman hayvanın, o zaman tabiatın sinesindeki bir sırrın ve bin bir sırrın arz ettikleri muhtelif mahiyetleri ve bu mahiyetlerin dayandıkları düsturları bulup ortaya çıkarırız ve tabiate cidalimizde, yani hayata nasıl yürümek ve neler yapmak lazım geldiğini layiki veçhile anlamış oluruz. İşte Ankara’da Ziraat enstitüleri bizi ucu bucağı bulunmaz tabiat mektebine götüren müesseselerdir. Onlar büyük ve geniş tabiate giriş kapılarıdır... Anadolunun siyah arpasını beyaza çevirecek enstitü ilim peşindedir. Tabiat bir kimyahanedir ve bilgili insan bir kimyager. Uğraşınca işte böyle neticeler Kristof Kulomb’un yumurtası gibi kolay oluyor.

Niçin bahar gelir ve neden kış olur? Tohumlarımızı vaktinde niçin ekmiş ve ekmemiş oluruz?... Eğer tabiatın elinde sadece bir oyuncak değilse bütün bu hakikatleri tamik ederek nihayet tabiatte her şeyin bizim istediğimiz gibi olmasını temine bakmaklığımız lazımdır. Bu mümkün müdür? Tabii bu mümkündür ve zaten en hakiki manasında insan medeniyeti de bundan ibarettir: Tabiate tahakküm edebilmek kabiliyeti!” (Nadi, 16 Kasım 1932).

5 Cumhuriyet seçkinlerinin temel bakış açısını belirleyen pozitivism, yaygın bir kanıya sahiptir: “Doğaya hakim olmak”. Eğer bu hedef başarılırsa, köyde yaşanan birçok sıkıntı ortadan kalkacaktır. Bu dönem de, Ülkü Dergisi’nde bu bakış açısına sahip birçok yazı yayınlanmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi Köycü düşüncenin önemli isimlerinden biri olan İsmail Hakkı Tonguç, tabiat olaylarının köy insanın yaşamındaki derin etkisini anlattığı yazısında, sahip olduğu pozitivist düşünceyi net olarak gözler önüne serer. Yapılması gereken, köylünün hayatında başrol oynayan tabiatın insan egemenliği altına alınması, insan tarafından yenilmesidir. “Toprağı yenebildikleri, toprağa dizgin vurabildikleri” noktasında başarılı olacak köy insanı, bunu başaramayacak kadar “aciz, vasıtasız, bilgisiz insanlar” değildir. Bunun için tabiatla çetin bir mücadele vermek gerekir. Eğer bu savaş kazanılmazsa insan “mukadderata” boyun eğer. Ama modern insanın en büyük vasfı “sık sık ve kolay kolay mukadderata boyun eğmemesi”dir. (Tonguç, 1982: 406).

Ona göre aydınların köylülerde arayıp da bulamadığı her şey, yani onların bütün eksiklikleri, toplumsal ilişkilerle değil, köylülerin çetin doğa koşullarına karşı hiç de eşit olmayan şartlarla yürüttükleri savaşa ilgilidir. Nadi üretimin geri kalmışlığı, eskimiş tarım teknikleri, köylülerin doğal koşullara karşı koymadaki beceriksizliği gibi kırsal Anadolu'nun o dönemdeki sorunlarını da ortaya koyar. Kısacası, yüzyıllardır doğanın acımasızlığı altında ezilen köylüler için yapılması gereken doğaya egemen olabilecekleri koşulları sağlamaktır, işte aydınlar, köylülere ancak bu koşulları sağlamakta yardımcı olabilirler. Bu dönemin hakim düşünce yapısı olan köycülüğün, “köy ütopya”ları birçok kitapta, tiyatro oyunlarında, piyeslerde ve basın hayatında kendine geniş yer bulmuştur. Köylerde yapılan yenilikler sonucunda, köylü, “ayağı çarıklı Türk” söyleminden Cumhuriyet ile birlikte “memleketin evlatları” olmuştur. Artık köyler ineklerin bol süt verdiği, akşamları tiyatro izlenen, herkesin okuryazar olduğu, kuraklığın yaşanmadığı, “Kaliforniya fındığı”nın (Dicle, 2012: 869) bile üretildiği bir yerdir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin, 1933 yılında Cumhuriyet'in 10. Yıl kutlamaları için çıkardığı özel ekte “yeni köy”ü tanımlayışı aslında Nadi'nin/rejimin ütopyasını oldukça iyi yansıtır:

"İstediğimiz Türk köyü, mektebi meydanı, kooperatifi, eczanesi, sineması, elektriği ve radyosu olan, insanları tarladan geldikten sonra gazetesini okuyan, radyosunda Liverpool pamuk piyasasını veya cüzdanındaki milli tahvillerin borsa fiyatını dinleyen, ileri tekniği tanyan, uyanık ve şuurlu vatandaş olan ve ufuklarında fabrika bacaları tüten modern köylüdür." (Cumhuriyet, 29 Ekim 1933).

3. “Türk İstikbaline Emniyet Payandaları”: Halkevleri

1930'lu yıllar dünyada büyük bir ekonomi buhranının yaşandığı ve liberal ekonominin dar boğaza girdiği bir dönemdir. Türkiye'de uluslararası alanda yaşanan bu buhrandan hem ekonomik hem de siyasal anlamda etkilenmiştir. Bu yıllar gerek liberalizme gerekse de onun siyasal yönü olan parlamentarizme kuşkulu ve olumsuz yaklaşıldığı yıllardır. Yunus Nadi'nin yazılarında da bu bakış açısı kendini açıkça belli eder. Köycülüğe giden süreç SCF deneyiminin sonucunda görülen, yaptığı yeniliklerin köylüler/halk tarafından kabul görmemesi gerçeğiyle yüzleşen rejimin, buna bir çare bulmak için ve özellikle İtalya ve Rusya gibi ülkelerin köylüyle ilişkileri örnek alınıp, köylüyü rejimle birleştirme çabalarına eşlik eder. Özellikle Menemen Olayı sonrası, rejimin temel amacı dağınık olan köyleri birlik altında toplamak ve devlet otoritesini güçlendirmektir.

CHF'nin 1931'deki Kurultayı'nda bu kaygılarla alınan önemli bazı siyasal ve ideolojik kararlardan bir tanesi de Halkevleri'nin kurulması olmuştur. Parti ile devlet arasındaki ilişki bu kongrede yeniden tanımlanmıştır. Artık parti ile devlet neredeyse özdeşleştirilmeye başlanmıştır. “Birlik, kaynaşma, bütünlük”, ortaya konmuş ve bu da aynı zamanda devlet otoritesini kuvvetlendirme düşüncesini ön plana çıkarmış bu birliği bozacak hareketler denetim altına alınmıştır. Özellikle “Türk Ocakları” burada önemlidir. Çünkü Türk Ocakları, devletten bağımsız bir politika izlediği gerekçesiyle kapatılmış ve yerine “Halkevleri” açılmıştır. Nadi, Türk Ocakları'nın CHF'ye iltihak etmesinin arkasında “esbabı mucibe” (neden) arayanlara anlam veremez. Oysa bu durumun sebebi oldukça basittir:

“...Türk milleti milli hudutları içinde milli hukukuna sahip tamamen milli bir heyet olduktan sonra bir kısım vatandaşların ayrı teşekküllerle milli hars arayacak yerde bütün vatandaşların milli kuvveti milli birlikte temin etmeğe çalışmaları pek tabidir” (Nadi, 28 Mart 1931).

Osmanlı zamanında Ocaklar'ın manalarının olduğunu belirten Nadi, bunun nedenini imparatorluğun kozmopolit yapısına bağlar. Ama artık Türk milleti bir imparatorluk değil, milli Türk idaresine bağlıdır. Bu yüzden rejimi kuran millet, maddi ve manevi bütün kuvvetler rejimin birliği hedefiyle bir arada, “vatanın bütün çocukları” bir bayrak altında toplanmaktadır. İşte Ocaklar'ın CHF'ye iltihaklarının açık nedeni budur. Ona göre, Türk Ocağı bulunmuştur. O da “Türk Köyü”dür. Rejimin, Halkevleri'nden ve “seçkinlerinden” beklediği “köylüye/halka doğru gitmesi”dir. Nadi'de bunu net bir şekilde ortaya koyar:

“Şu karşiki dağın yamacında duvarları ve damları toprak renginde olduğu için pek fark edilmeyen bir köy vardır ki onun vücuduna daha ziyade şurasından burasından yükselen dumanlarla hükmederiz. Bu köy Türk köyüdür ve o dumanlar Türk'ün ocağından yükseliyor. Şimdi oraya gideceğiz ve o dumanı çıkaran ocağın karşısında bağdaş kurarak oradaki insanlarla konuşacağız. Ocağı bırakma nedenimiz hakiki Türk Ocağının başına geçmek içindir. Türk'ün canlı birliğinde kaynaşmağa gidiyoruz. Hadisenin hikmeti ve manası budur.” (Nadi, 28 Mart 1931).

Nadi, Türk harsını aramak işini başka birine, daha açıkçası devletten bağımsız bir organa bırakmayacaklarının altını çizer. Türk harsını ve Türk'e ait daha ne varsa hepsini ancak cemiyet, yani cemiyetin bağrından çıkan CHF yapabilir. Bu yazıyla beraber aslında 1930'lu yıllarla girilen, devletin toplumun her kesiminde egemen olma isteği, yine rejimin farklı seslere tahammülü olmayıp “milli birlik ve bütünlüğe” verdiği önem de görülmektedir.

Halkevleri'nin kuruluşundaki en önemli nedenlerden biri, Kemalist inkılâbın kitlelerin bilincinde ve gönlünde yeterince yerleşemediği düşüncesidir. Bu nedenle Kemalist ilkeleri yaymak son derece önemli bir amaç olarak belirmiştir. Halktan rejime yeterli desteğin gelmemesi özellikle nüfusun neredeyse yüzde seksenini oluşturan köylü kesim için geçerliydi. Halkevleri, devletin doğrudan denetiminde olmayan her türlü siyasi, kültürel, entelektüel vb. kurumlarının yerine ideolojik alternatife karşı olan devlet güdümlü bir kurumsallaşma projesinin de parçası olarak görülebilir. Halkevleri'nin köycülüğe vurgusunun nedeni de tam olarak budur (Karaömerlioğlu, 2006: 78). Kurulma amacını başbakan İsmet İnönü'nün "*Arkadaşlar fikir olarak ve müessese olarak mesuliyet mevkiinde bulunan siyasal partimizin bütün özünü ve varlığını halkın geniş tabakalarına anlatması ve sevdirmesi mühimdir.*" (Cumhuriyet, 25 Şubat 1933)⁶ sözleriyle açıkladığı Halkevleri, CHF tarafından 19 Şubat 1932 yılında kültür, spor ve eğitim alanlarında faaliyet göstermeleri amacıyla, yetişkinler için eğitim merkezleri olarak kurulmuştur. Fakat asıl olarak Halkevleri'nden beklenen CHF'nin prensiplerini yayması ve rejime kitle desteğini sağlamasıdır (Yeşilkaya, 2009: 55).

Cumhuriyet Gazetesi, CHF'nin 1931 yılı Parti Programı'nda açılmasına karar verilen "Halkevleri"nin kuruluşunu "Halk Dün Kendi Evini Açtı" (Cumhuriyet, 20 Şubat 1932) başlığıyla vermiştir. Nadi'ye göre, "...*halkevi Türk halkının kendi benliğini daha iyi bulmak için toplanacağı bir kâşane (saray) ve bu eser Gazi Türkiye'sinin ve belki bizzat Gazi'nin büyük eserlerinden*" (Nadi, 20 Şubat 1932) biridir. Nadi attığı manşetle birçok yazısında yer alan temel fikri de ortaya koymaktadır. Ona göre "*CHF sadece bir parti değil aynı zamanda milletin, halkın kendisidir*" millet, halk, köylü, toplum ve CHF sık sık birbirinin yerini alabilir, Nadi'nin fikir dünyasında.

6 Halkevlerinin kuruluş amacında bu durum zaten belirtilmiştir. "*CHF'nin yurt içinde inkılap ve sosyal ilerleme hamlelerini ve hareketlerini daimi surette ayakta tutmak ve geliştirmek maksadile kurulan Halkevleri'nin Köycülük şubesinin amacı: "köylerin sosyal, sıhhi, bedii gelişmelerine ve köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve tesanüt duygularının kuvvetlenmesi"*dir (CHP, 1942: 9-16). Dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip, Halkevleri'nin açılışında yaptığı konuşmasında rejimin genel bakış açısını da yansıtır. Amaç Osmanlı'daki gibi, halka yukardan bakmak değildir. Halkla kardeş olmaktır. "*Köycülük programı, Halkevlerinin köy ve bilhassa köylü ile şehirli, köylü-münevver zümre arasında temas ve münasebetin arttırılmasını istihdaf eder (amaçlar)...köye gidip halkla irtibata geçecek münevver, benimseyecekleri sahalarda gökten inmiş ıslahatçılar tavrı ile değil, müsavi Türklük ve kardeşlik şartile köylülerimizin medeni ve, sıhhi, tabii ve fikri tekamülüne çalıştıklarını tasavvur etmek ne tatlı ne yüksek bir heyecan veriyor.*" (Cumhuriyet, 21 Şubat 1932).

Nadi'nin düşüncesi aslında rejimin de paylaştığı bir fikirdir ve bu anlamda rejimin sözcülüğünü de yapmaktadır. “CHF, milletin kendisiydi, halkın kendisiydi, bundan dolayı Halkevleri de milletin, halkın kendi evleriydi” (Nadi, 11 Temmuz 1934).

Halkevleri, milli kültür kurumlarıdır ve Türkiye’de yeni kurulan hayatın da taşıyıcılarıdır. Halkevleri, özellikle bunu kendisine gaye edinmiş “halk mecralarıdır.” Nadi, Mustafa Kemal’in Başkomutanlık savaşından önce millete bir çağrıda bulunduğunu ve milletin de bu çağrıya canla başla uymuş olduğundan bahseder. “...Milli kültür işte bütün milleti her zaman topyekün böyle bir kütle halinde bulacak ve bulunduracak nurlu kuvvettir... Siyasi fikirler farkı olmaksızın orada bütün vatandaşlar milli vahdetin sıcak kucağını bulacaklar ve her mülahazanın üstünde olan vatan ve millet mefkureleriyle karşı karşıya saf ve samimi bir camia aşkının coşkun nehirleri gibi çağlayacaklardır. Halk, Halkevlerine girerken büyük “abidelerin” içinden geçerek girer. Adeta gözlerimizle görür gibi olduğumuz abideler şunlardır: Milli hâkimiyet, Büyük Millet Meclisi, cumhuriyet, İnkılaplarımız mukaddes milliyetçiliğimiz ve bunların hepsinin üstünde nurani bir pervaz ile parlayan Büyük Şefimiz Gazi...” Nadi'nin yazılarında temel ağırlık noktası olan iki temel fikir bu yazıda da oldukça belirgindir. “topyekün bir kütle” tanımıyla “milli camia”, “milli mefkûre” ile “tesanüt/dayanışma” içinde ve “birleşmiş bir toplum” düşünceleri. Halkevlerinin neden bu kadar önemli olduğunu da bu düşünceyle açıklar:

“...bu dünyada ferdin selamet ve saadeti camianın kuvvetine bağlıdır ve milli camiayı kuvvetlendiren amil ise irfan ile müeyyet (sağlam) milli mefkureden ibarettir de onun için bu kadar önemlidir halkevleri.” (Nadi, 28 Haziran 1932).

Nadi, Halkevleri'nin rejimin niteliklerinin “benimsetilmesi” ve “ilerletilmesi” noktasında gerekliliğini vurgular. O köyün toplumsal ve ekonomik sorunlarının kökeninde toplum sınıflarını görmez, bu noktada köycü söyleme katılmasına rağmen, bu sorunların kökeninde “aydın”ları gören söylemden de uzaklaşır. Nadi, “aydınlar” konusunda hemfikir olmasa da köylünün eğitimi kısmında da görüldüğü gibi, köydeki toplumsal ve ekonomik sorunların kökeninde toplumsal sınıfları değil de “halkın eğitimi” ile bunun çözüleceğini düşünerek, köycü anlayışın temel karakteristiğiyle ilişkisini kurmuş olur (Karaömerlioğlu, 2006: 76).

Cumhuriyet Gazetesi, Cumhuriyet’in 10. yıl yıldönümünü o güne özel olarak hazırladığı “Cumhuriyet’in 10. yıl Eki” ile kutlar. Bu ekte Halkevleri önemli bir yer işgal eder. Nadi “birleşmiş, sınıfsız, dayanışmacı, şuurlu toplum” düşüncesini yansıtan bir yazı kaleme alır. Bu toplum tipine giden yolda en

önem verdiği konular olan “halk eğitimi” ve “halk terbiyesi”ni vurgular. Bunu sağlayacak olan Halkevleri’nin “...geniş bir kültür çerçevesi içinde vatandaşa halk terbiyesi dediğimiz cemiyet terbiyesini vererek birbirini anlayan, birbirini seven, içtimai yaşayışta elbirliği yapmasını bilen ve yekdiğerini tamamlayan şuurlu insanlardan oluşan bir milli birlik tahakkuk ettirmek gayesinin vasıtası” olacağını belirtir. Bireyin gelecek için iyi bir eğitim alması gerektiğini belirten Nadi, sadece okulda alınacak eğitimin yeterli olmadığını, toplumsal hayattaki eğitimin “içtimai eğitimin” daha önemli olduğunu belirtir. Toplumda yaratılmak istenen “tesanüt”ün ancak buna bağlı olduğunu vurgular.

İleri bir toplum çok geniş sosyal bir birlik esasına dayanmaktadır. Bu birlikte “cemiyet ile ferd” birlikte çalışmaya alıştırlabildiği ve teşkilatlandırabildiği nispette ileri gider. İşte bunun içindir ki Halkevleri, “*Türk inkılabının yarattığı yeni yaşayış kaidelerini bir ahlak halinde vatandaşlara telkin ettiği kadar, bu vatandaşları milli birlik bakımından lazım olan müşterek vasıflarla vasıflandırmağa*” çalışacak ve “*münevver gençliği ve halk kütlesini çatıları altına çağırarak gençliğin ve halkın imanından ve kaynaşan duygularından yarının şuurlu, mütesanit, kudretli ve yaratıcı cemiyet ahlakını hazırlayacaktır.*” (Nadi, 29 Ekim 1933).

“Milli benliğin anlaşılması hesabına büyük ve parlak varlıklar” olarak tanımladığı, Halkevleri’nin birinci yıldönümünde sayılarının artışı ve ülkeyi dört bir köşeden nasıl sardığını anlattığı yazısında Nadi, Halkevleri’nin misyonunun lafta kalmadığını önemle vurgular. Halkevleri’nin süs olsun diye açılmış ve gösteri eseri olmayıp her tarafta hedeflerine koşan “coşkun milli hareketler manzarası”nı göstermeğe başlamış olduğunu ifade eder. Halkevleri, ülke dahilinde büyük bir eksikliği tamamlamaktadır: “*Milli kültürün inkişafı (gelişimi)*”. Nadi, milli kültürü kısaca milli benlik olarak tarif eder:

“Fert tabiatın mı mahlûkudur, yoksa cemiyetin mi parçası ve çocuğudur? Tereddüde mahal yoktur: İnsan olarak mutlak surette cemiyetin yavrusu, parçası, hatta kendisidir. Hele milletin ferdi, ancak milli camianın bir parçası olarak manalıdır. İnsan ferdinin tek başına kıymeti yoktur demeğe kadar ileri gitsek kolayca izah ve behemahal isbat edebileceğimiz bir davayı ileri sürmüş oluruz.” (Nadi, 24 Şubat 1933).

İşte Halkevleri bu gerçeğin ortaya çıkmasını ve değer görmesini sağlayacak kuruluşlardır. Aynı zamanda bunlar, fertlerin cemiyet içinde “milli vahdet ve tesanüt”ü sağlamasını sağlayacaktır. Nadi, yapılan bütün inkılâpların çok güzel olduğunu fakat bunların hepsinin anlaşılıp daha ileri safhalara geçebilmesi içinde daima hareket halinde “*milli bir topluluğa*” ihtiyaç olduğunu belirtir. Bu bir ihtiyaç olduğu kadar, çok önemli bir “*zihniyet mücadelesi*”dir de aynı zamanda:

“Ferdin kıymeti yok değilse de her şey ve bilhassa her iyilik ancak cemiyetten gelebilir. Ve cemiyeti ise biz insanlar kendimiz teşkil ediyoruz. Hususile milli cemiyet, yani millet işte böyle maşeri bir vicdan ile perkedilmiş (güçlendirilmiş) milli bir varlıktır ki toplu olmağa ehemmiyet verdiği kadar kendi kendini daha iyi anlamış ve daha çok kuvvetlendirmiş olur. İşte bizim anlayışımıza göre, hakiki milli kültürün yolu da bu suretle bulunmuş olur.” (Nadi, 24 Şubat 1933).⁷

Nadi, fert ve cemiyet tahayyülünü açıkça ifade eden bu iki yazısını da *“Halkevleri, Türk birliğinin kültür kaynağıdır.”* gibi veciz bir ifadeyle sonlandırır. Kendi görüşleriyle aynı zamanda rejimin, toplum-birey anlayışını da vurgulamış olur. Toplum, bireylerin toplamından daha büyüktür. Bireyler tek başına değil toplum içinde, “milli bir topluluk” içinde, bundan doğan “tesanüt” halinde buldukları noktada anlamlıdır. Korporatist düşünceyle beslenen Nadi’nin bu görüşleri, muhafazakâr düşüncenin “organizmacı toplum” anlayışıyla uyum içindedir.

Nadi, Halkevleri’nin ikinci kuruluş yıldönümü sebebiyle Başbakan İsmet İnönü’nün *“...ana ve temel prensiplerin hakimiyeti ve ebedileşmesi için bu vasıfta kuvvetli vatandaşlar yetiştirmek, yeni nesli bu esaslar dairesinde daima olgun ve heyecanlı tutmak, milli seciyeyi Türk tarihinin hak ettiği seviyelere çıkarmak, milli kültür, ilmi hareket ve faaliyetleri kuvvetlendirmek.”* (Cumhuriyet, 25 Şubat 1933) olarak Halkevleri’ne düşen görevleri belirttiği konuşmasından övgüyle bahseder.

Nadi, *“Ulusal varlığımızın titiz, temiz, güzel tutumlu bir aile ocağı”* (Nadi, 15 Ekim 1938) olan Halkevleri’ni şu sözlerle tanımlar:

“...siyasi kulüpler değildir. Bunlar kadın erkek bütün ulus kişilerinin girecekleri ulusal aile ocaklarıdır. Ulusun toplu yaşayarak birlikte konuşup anlaşması, uygarlığın en yüksek biçimini gösterir. Başbakan, bu aile ocaklarının büyük ağabeyisi olmak rolünü kendiliğinden gelmiş bir durum olarak üstüne almıştır. Ailenin kendi yüksek yerinde aralıksız parlayıp duran büyük başını ayrıca belirtmeğe yer bile yoktur: Bütün

7 Bu dönemin bakış açısını oldukça iyi bir şekilde yansıtan “CHP’nin Dünya ve Cemiyet Görüşü” adlı kitabın yazarı olan İsmail Hüsrev Tökin’dir. Bu bakış açısı Tökin’in, *“felsefi ve sosyolojik manada tesanütçü hayat görüşü, dünya ve cemiyete bir birlik olarak bakar. Ferdi, tek olanı, müteazzıv bir birliğin parçası telakki eder. Fert, cemiyetin bölünmez bir parçasıdır. Cemiyet veya millet, fertlerin, müesseselerin bir toplama, mekanik birleşmesi sonunda meydana gelmiş bir yekûn değildir... Asıl olan ferdi varlıklar değil, bilakis bu fertlerin bir birliği halinde bulunan millet varlığıdır.”* görüşlerinde görülebilir (Gökmen, 2004: 151).

ulusal varlığımızın başı olan Gazi Atatürk. O her ocağın büyük maşalası (meş'alesi) ve her Türkün yüreğinin canı ve kanıdır." (Nadi, 14 Haziran 1937).

Milli birlik düşüncesini en iyi anlatan bir diğer metin CHP'nin Genel Sekreteri ve rejimin üçüncü adamı olarak görülen Recep Peker'in, Halkevleri'nin 5.yıl konuşmasında söyledikleridir: "...*Ulusal birlik cephesini hergün biraz daha kuvvetlendirelim size son söz olarak salonu süsleyen levhalardan büyük bir inkılab sözünü tekrarlayacağım. Bu yolda programımız şudur: "Dağılan çöker, daima bir, daima toplu."* İnkılaplarla, ideolojinin tabana yayılması konusunda "...*Yurd içinde Büyük Kemalist ülküyü yayıcı ulusal teşkilatlar olan*" Halkevleri'nin görevleri üzerinde önemle duran Peker, ordu ve mektebin görevlerinin sadece bilinen görevlerle sınırlanmayacağını esas önemli olanın "*ulusal yetiştirme ve yetiştirme*" vazifesi olduğunu belirtir. Bir ülkenin başarılı olabilmesi için ordunun savaşta kazanmış olması ya da ekonomisinin iyi olması yetmez. Ona göre:

"...bütün mefhumları anlayan bütün bu cepheleri sinesinin duygusu ve sıcağı ile besleyen kütleleşmiş, ulusal bir birlik cephesi lazımdır. Maddi kuvvetlerden daha önemlisi –milli birlik-tir" (Peker, 24 Şubat 1936)

"...Millet ferdlerinin ayrı ayrı kıymetleri bir araya gelmedikçe hiçbir kuvvet ifade etmez. Öyle milletler kum yığını halinde kalırlar, herhangi bir rüzgarın, sağdan essin, soldan essin, esiri olarak veya önüne katılarak cihanın dört tarafına sürüklenirler. Milletler yalçın kayalar gibi, yahud kesif ve kompakt kil kütlesi halinde birbirine yapışık ve bağlı olurlarsa bir varlık ve bir kudret ifade ederler" (Peker, 22 Şubat 1937).

Dönemin "milli birlik" düşüncesi rejimin tüm seçkinlerinde, aydınlarında ve devlet adamlarında görülür. Yalnız ilginç olan bir durum söz konusudur. Nadi, Recep Peker'in hiçbir konuşmasını, sözünü, düşüncesini alenen olumlayan, alıntılaman bir yazı yazmamıştır. Fakat bu konuşmadan bir yıl sonra CHP'nin Dahiliye Vekili ve Parti Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın –Recep Peker'in fikirlerinin benzerlerini savunan- güzel bir nutuk söylediğini ve bu nutkun bastırılarak bütün memlekete yayılması gerekliliğini savunan Nadi'ye göre: "...*Türk milletinin yükselmesi gayesine varabilmek için ana kucağından başlayan milli seciyeli milli terbiyemizin bütün hayatımızda asrın ileri bilgileriyle mücehhez bir kuvvetle şuurlu bir millet kütesine ruh olacak hali bulması*" lazımdır. Şükrü Kaya'nın "... *bu rejim milli ve realist bir rejimdir. Tekniğin yabancısı olmaz. Onu nerede bulsak almak bizim için bir borçtur. Sosyal ve siyasal ilimlerin ve bilgilerin esası behemahal milli seciyeye dayanmalı ve milletin reel menfaatlerine uygun olmalıdır.*" (Nadi, 22 Şubat 1938) sözlerini destekleyen Nadi, "...*Milletin şehirli ve köylü bütün fertleri*

hukuken müsavi oldukları kadar bu müsavat içinde yekdiğerine hüremet, muhabbet ve muavenetle mükelleftirler... bu yükselme faaliyetimizde dışarıdan alabileceğimiz şeyler her çeşit ileri bilginin nerede bulunursa tereddütsüz alınacak tekniğinden ibaret olduğunu, bunun haricinde kendi milli seciyemiz çerçevesinde inkişaf edecek milli yüksek kültürümüzü kuracağı ve kurmaya bile başladık.” düşüncesini yeniler.

Nadi, Kaya'nın “...memleketimiz bu kadar esaslı, metin bir ikmal devresine girmişken istikbalimiz ve hürriyetimiz maddi ve manevi kuvvetlerle emniyet altına alınmışken büründükleri vasıflar ve gösterdikleri gayeler ne kadar aldatıcı olursa olsun haricden gelecek telkinleri dikkat ve ihtiyatlı telakki etmek ve böylece rejimimize aykırı yabancı telkinlere ajanlık, çığırtkanlık, tellallık edenlere müsamaha ve müsaade etmemek hepimiz için milli bir vatan borcudur.” sözlerini onaylar ve milli birliği bozacak her düşünceye şiddetle karşı çıkar:

“Bu yüzden kendi milli seciyemiz çerçevesinde inkişaf edecek milli yüksek kültürümüzü kendimiz kuracağız ve kurmaya da başlamış bulunuyoruz. Haricin ideolojilerinden heves edebileceğimiz tek fikir ve meslek yoktur. ...bizde sınıf farkı ve mücadelesi yoktur. Milletın şehirli ve köylü bütün fertleri hukuken müsavi oldukları kadar bu müsavat içinde yekdiğerine hüremet, muhabbet ve muavenetle mükelleftirler. Milliyetçi Türk rejimi Atatürk'ün Türk tarihinden çıkarıp hepimizin önüne koyduğu bir derstir ki, bütün gençliğimiz buna sahip çıkmalıdır. Bilhassa gençliği bu eksport malı propagandalardan ne kadar tahzir etsek yeridir.” (Nadi, 22 Şubat 1938).

Nadi, toplum ve fert konularında sahip olduğu “milli birlik ve bütünlük” sınıfsız, kaynaşmış bir toplumun önceliği konusunda, CHP'nin iki genel sekreterinin, yani rejimin görüşleriyle aynı düşüncüyü paylaşır. İlginç olan kısım, kuruluştan bu yana rejimin radikal uygulamalarının -ki kültür alanındakiler başta olmak üzere- destekçisi olan Nadi, 1930'ların sonunda Ziya Gökalp'in “medeniyet-hars” ayrımının savunucusu olmasıdır. Bu aslında Nadi'nin/Kemalizm'in muğlâk bir tutuma sahip olduğu, tam da bu anlamda muhafazakâr olarak nitelenebilecek görüşlerine de işaret eder. Nadi'nin halkçılık anlayışında görülen bir yanda halka “milletin özü” olarak verdiği değerin yanında, halkın eğitilmesi gerektiği konusunda “seçkinci” ve “zorlayıcı” tavrındaki tutarsızlığı yine “milli birlik” konusunda da geçerlidir.

4. Köylü Kalkınmasının Kuvvetli Manivelası: Kooperatifler

Mustafa Kemal, SCF'nin kapanmasının ardından toplumun arasına girerek, halkın bir muhalefet partisine bu kadar ilgi gösterme nedenlerini öğrenmeyi de amaçlayan, Kasım 1930 ve Mart 1931 tarihleri arasındaki zaman dilimini kapsayan bir yurt gezisine çıkmıştır. Bu gezide tespit edilen en temel izlenim, nüfusun yüzde sekseni oluşturan köylünün, Kemalist rejimin prensiplerini benimsemediği ve iktisadi açıdan oldukça düşük bir yapıya sahip olması olmuştur. Mustafa Kemal'in fikri önderliğinde rejimin buna karşı izleyeceği yol, bu dönem de Dünya'da da yükselişe geçen köycülük düşüncesiyle paraleldir. Buna göre, önce rejim halka anlatılacak, yani rejimin meşruiyeti halka dayandırılacaktır. Bu düşünceyle halkla ilişkileri geliştirecek ve halkı eğiterek rejimin değerlerini öğretecek olan "Halkevleri" kurulmuş ve onun yayın organı olan "Ülkü" dergisi çıkarılmıştır. Yine, köyde öğretmenlerin önderliğinde "köy mektepleri" açılarak, "köy terbiyesi" alan "rejime uygun vatandaş yetiştirmek" ve köylünün "toplumsal kalkınması" hedeflenmiştir. Rejim toplumsal olarak kalkındırmak istediği köylüyü, iktisadi anlamda da "kalkındırmak" istemiştir.

I. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da öne çıkan ve Kemalist rejimin kurucu kadroları ve politikaları için güçlü bir esin kaynağı olan önemli bir düşünce de korporatizmdir. Korporatizm, kapitalizm ve sosyalizm dışında üçüncü bir yol arayan, toplumsal yapıyı değiştirebilecek hiçbir sınıfsal hareketi desteklemeyen, izin vermeyen muhafazakâr bir anlayışa sahiptir. Bu düşünce sadece iktisadi alanı değil aynı zamanda toplumsal alanı da sıkı bir şekilde düzenleyen istikrara, hiyerarşiye önem verir. Türkçe'ye "mesleki temsil" olarak da çevrilebilecek olan korporatist düşünce, bu çalışmada kooperatifçilik düşüncesi bağlamında ele alınacaktır. Korporatist düşünceye genel olarak bakıldığında toplumu sınıf çatışmasıyla bölen partilerin olduğu bir düzen reddedilmiş, dayanışma ve mesleki temsil esasına dayalı sınıfsız toplum hedeflenmiştir (Kansu, 2009: 254).

Buna göre toplum bir bütündür ve sınıf çatışmaları reddedilir. Çatışma yerine birlik, beraberlik ve uyum söz konusudur. Liberal düşüncenin bireyi ön plana çıkarıp, toplumu geri plana iten düşüncesine karşı, korporatist düşünce toplumsal dayanışmayı ön plana çıkarmıştır. Ziya Gökalp'in fikirlerinde oldukça etkili olan korporatist düşüncenin, Kemalist halkçılık anlayışına etkisi de göz önüne alınacak olursa Gökalp'e göre halk, aralarında çıkar çatışması olmayan, sınıfsız, kaynaşmış bir bütün olarak tanımlanır. Dayanışma ve birlik vurgusunun beraberinde getirdiği birlikte yaşamak için birbirine muhtaç olma fikri, mesleki örgütlenmeler için de geçerlidir. Bunlar arasındaki işlevsel bağımlılık ve karşılıklı yardımlaşma, modern toplumların ileri iş bölümü

aşamasındaki dayanışma demektir. Dolayısıyla solidarist modelde bireylerin sadece hakları değil, görevleri de vardır, birey solidarist ahlak anlayışı içinde toplumsal birlik ve dayanışmaya katılımı ile kamu yararına verdiği destek üzerinden değerlendirilir (Parla, 2009: 65).

Halkı mesleki ve ekonomik anlamda farklı kılmadan yapılan, ekonomik kalkınma programları solidarist anlayışı yansıtan en temel örneklerdir. Tek parti döneminde de, ulusal kalkınma için ülkedeki her kesimin beraber çalışması fikri egemen olmuştur. Yeni rejim, halkı çıkarları doğrultusunda çatışan, sınıflı bir toplum olarak görmemiştir. Mustafa Kemal, toplumda “*çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların birbirlerine ve ameleye muhtaç olduğunu kim inkar edebilir ki*” ifadesiyle ayrılıkların değil birlikteliğin önemini vurgulamıştır. Bu yüzden köycülük düşüncesinde, halkçılık ilkesi bu noktada da en önemli çıkış noktası olmaktadır (Karaömerlioğlu, 2006: 86).

Rejimin köycü düşüncesinde romantik şekilde tanımlanan bir köy ütopyasından bahsedilmiştir. Bu ütopyalarda köy kalkındırılmış, köylü cehaletten kurtarılmış ve bunlar hep köylü-devlet dayanışması içinde yapılmıştır. Bu bakış açısında iki önemli düşünce ortaya çıkar. İlki devletin her işi kendisinin yapması, ikincisi ise hak karşılığında üzerine düşen vazifeyi yerine getirecek olan köylünün toplumsal dayanışmaya olan katkısıdır. Aslında 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın ardından SCF olayında görüldüğü gibi, halkın yaşadığı memnuniyetsizlikleri görmek amacıyla Atatürk'ün çıktığı yurt gezisinde, vardığı sonuç toplumsal sıkıntıların temelinde iktisadi sıkıntıların yattığı ve hızlı bir iktisadi kalkınmaya ihtiyaç olduğu yönündedir. Bu da özel teşebbüsün tek başına yapacağı bir şey değildir. Devlet geri kalmış bölgelere fabrikalar kurarak, kooperatifler oluşturarak, gelişmeyi sağlamakla görevli olacaktır.

Köyün iktisadi kalkınmasındaki temel hedef, diğer köycü devletlerde özellikle Bulgaristan örneğinde olduğu gibi kooperatifçilik uygulamalarıdır. Rejimin halkçılık anlayışıyla uyum içinde olan ve Mustafa Kemal'in de önem verdiği milli bir birlik oluşturma özelliğine yaptığı vurguyla kooperatifçilik konusu, Yunus Nadi'nin ele alıp, üzerinde önemle durduğu bir konu olmuştur:

“Kanaatim odur ki, muhakkak surette birleşmede kuvvet vardır. Kooperatif yapmak, maddi ve manevi kuvvetleri, zeka ve maharetleri birleştirmektir. Yoksa bir zayıf ile bir kuvvetlinin birleşmesinden bahsetmiyorum. Birleşmenin böylesi zayıf olanın kuvvetliye esir olması demektir...Müstahsillerin (üreticilerin)birleşmesinden şahsi menfaatlerinin haleldar olacağını düşünenler tabii şikayet edeceklerdir.” (Sevim vd., 2006: 778).

Köyü, iktisadi bir unsur olarak gören Nadi kooperatifçiliği “Türk iktisadiyatı için hem köylüler hem de şehirliler için çok hayırlı faaliyet vasıtaları” olarak tanımlar (Nadi, 29 Mart 1937). Kooperatifçilik, iktisadi hayatta “elbirliği”, “birlik olmak” demektir. Halkevleri’nin sağlayacağı toplumsal birlikten sonra iktisadi birliği de ülkesinde görmek isteyen Nadi, Avrupa’nın iktisadi hayatında büyük rolleri olan kooperatifçilik için, Darülfünun hocalarının öncülüğünde, halka kooperatifçilik fikrini aşılacak bir Kooperatifçilik Cemiyeti kurulmasını ister (Nadi, 26 Mart 1931; 27 Aralık 1930).

Türk ekonomisine sağlam bir temel olabilecek kooperatifçiliğin önemini Mustafa Kemal’in çıktığı yurt gezisinde de gördüğünü belirten Nadi, Cumhuriyet Gazetesi’nin zaten bu konuya önem verdiğini, Mustafa Kemal’in bu görüşünden sonra da bu konuyu bir görev bileceğini yazmıştır. Kooperatifçiliğin “herkes kendi başına iş görmektense elbirliği ile iş görmek” olduğunu vurgulayan Nadi, buradaki elbirliğinin bireyleri mahveden bir birlik olmadığını aksine daha da kuvvetlendiren bir birlik olduğunu belirtir: “...*Bizim anladığımız ve istediğimiz kooperatifçiliğe, mülkiyet hakkına hürmet eden bir tesanüt fikri hakimdir.*” (Nadi, 28 Ekim 1931).

Darülfünun’un, bir kooperatifçilik cemiyeti kurma fikrini olumlu karşılamasından memnun olan, sık sık gazetesindeki köşesini açtığı İstanbul milletvekili ve Kooperatifçilik Cemiyeti Genel Sekreteri olan Alâeddin Cemil’in, “*vatandaşlar arasında tesanüt olmayan vatan tehlikede demektir. Bu tesanüt evvela ilk mekteplerde temin olunur.*” (Cumhuriyet, 28 Ekim 1931) sözünü çok beğenen Nadi, kooperatifçiliğin her şeyden önce halkı “elbirliği” ve “tesanüt” içinde bir araya getirdiğini vurgularken, korporatizmin toplumsal yönünü de kabul etmiş olur. Bu toplumsal yöne bir diğer örnek olarak kooperatifçilik cemiyetinin beyannamesinde yer alan şu satırlar gösterilebilir:

“...*Kooperatifçilikten iktisadi faydalar ile beklediğimiz içtimai olan terbiyenin ehemmiyeti de büyüktür. Çünkü kooperatifler birleşme, beraber çalışma müesseseleridir. Cemiyetimiz aynı zamanda vatandaşlar arasında tesanüdü de hazırlayacak ve özellikle bunun mekteplerde vücuda gelmesine çalışacaktır.*” (Nadi, 23 Şubat 1936; 23 Temmuz 1938).

Nadi sanayileşmeye her Cumhuriyet aydını gibi önem versede onun için esas olan köy kalkınması, “ziraat”a verilen önemle sağlanacaktır. Bu anlamda da köycü söylemle uyum içinde olan Nadi’ye göre, ziraatın gelişmesi sanayiye geliştirecek aynı zamanda köylüyü hem ekonomik hem de toplumsal anlamda da geliştirecektir. Bu görüşünü desteklemek için Sofya ziyaretinde gördüğü Bulgaristan’ın kooperatifçilik uygulamalarından bahseder:

“...Bulgaristan’ın kadın erkek ilk tahsil hocaları bilhassa köylerde kendileri içtimai hayatın düzeltilmesinde ve yükseltilmesinde vazife almış misyonerler sayıla gelmişler ve bunu hayatlarının en büyük zevki bilmişlerdir. Bütün Balkanlarda eğer kooperatifçilik Bulgaristan’da ileri gitmişse Bulgaristan bu neticeyi değerli ve çalışmalarında feragatli ilk tahsil hocalarına borçludur.” (Nadi, 23 Şubat 1939).

Nadi’ye göre, “...endüstri köylüye, köylü endüstriye Pazar oldukça ve bu karşılıklı münasebetler inkişaf ettikçe bir taraftan köylünün medeni seviyesi yükselcek, refahı artacak, diğer taraftan milli sanayide sermaye terakümü (birikimi)” kolaylaşacaktır.” (Nadi, 12 Haziran 1937).

Nadi’nin “milli kalkınma” hedefinde sanayileşmeden daha çok önem verdiği konu Türkiye nüfusunun dörtte üçünü oluşturan köyün ve köylünün kalkındırılması meselesidir. Türkiye’de yaşanan ekonomik buhran, köylünün satın alma kudretinin azalmasından ileri gelmektedir. Nadi Fransa, Yunanistan ve İtalya’daki buğday fiyatları ve çiftçi, köylü vaziyetlerini değerlendirir. Ona göre en pahalı buğday ve ekmek, Türk köylüsünüdür ve diğer memleketlerde olduğu gibi bizde de köylü ve çiftçi devlet himayesinde olmalıdır. Böylece “buhranın yarıdan fazla bir nispetle hallolacağından” şüphesi yoktur (Nadi, 5 Mart 1932). Türkiye’de köylü düştükçe şehirli ayakta kalmaz. Türkiye’nin milli ekonomisi köylünün ayakta durmasına dayanır:

“...Bizim buhranımızın esası işte buradadır. Esas mesele buğday müstahsilini (üreticisi) nasıl himaye edeceğimizi bilmektir. Himaye deyince en evvel hatıra gelen ecnebi rekabetine karşı mahalli mahsulâtı korumaktır. Türkiye’de buğday meselesi, Türkiye’nin iktisadiyatını kurmak ve kurtarmak, buhranı içimizden uzaklaştırmak meselesidir. Bu mesele halledilmeden, iktisat buhranı halledilemez. Bu yüzden de memleket dirilemez.” (Nadi, 9 Mart 1932).

Köy kalkınması –devletçilik- meselesinde de temel konudur. Türkiye kalkınması için köy kalkınması zorunludur. Köycü söylemin bu iktisadi gerçeğe bağlı olarak 1930’larda yükselişe geçmiş olduğu hatırlanacak olursa, köyün/köylünün inşası ve iktisadi kalkınma konularında Rusya ve İtalya gezileri önemlidir. Nadi bu iki devletin köyün inşası ve kalkınmasına verdiği değerden çok etkilenmiştir. Bu etki yazılarında da belirgindir. Özellikle Mussolini’nin İtalya’ya nasıl bir düzen getirdiğinden övgüyle bahseder. Dört yıl önce gittiği İtalya’dan farklı bir İtalya gördüğünü, dört yıl önce Mussolini’nin köye ayrı bir önem verdiğini, bu gezisinde ise Roma’nın imarının ön planda olduğunu belirten Nadi, köycülük politikasının devamının olup olmadığına yanıt arar:

“...işte bu defa Roma'nın imarından hararetle bahseden M.Mussolini'ye köycülüğü sordum. Maksudım itiraz olmaktan başka bir şeydi. Hala ziraata en büyük ehemmiyeti atfetmekte bulunduğundan emin olduğum M.Mussolini'yi bu mevzu etrafında söyletmek ve dinlemek istiyordum. M. Mussolini cevaben:

“-Ama, dedi, Roma'yı imar... devlet merkezi olmasındandır... bu yüzden bu duruma ehemmiyet veriyoruz. Köye gelince o husustaki fikrim asla değişmiş değildir... köylünün köyünden çıkarak şehire gitmesine mani olmalıdır. Köylü bir kere şehre gittikten sonra köye avdeti (dönmesi) artık müşkül olur. Biz köyleri ıslah ve köylüyü terfih etmeği daima göz önünde tutmakla beraber şehirlere gıpta verecek itinalarla yeni yeni köyler vücuda getirecek geniş bir program takip etmekteyiz.” (Nadi, 4 Haziran 1932).

Dünya buhranının köyün önemini arttırdığını belirten Nadi ardından her yazısının “temel fikri” olan “köy, her milletin temelidir” ifadesini ekler (Nadi, 25 Şubat 1930)⁸. Şehirlerde toplanmak için köyleri boşalmış milletler, sanayi üretimleri ne olursa olsun, büyük buhranlar karşısında çok zayıftırlar. Nadi'nin bu konuya verdiği önemin temel nedeni, köyü bir ekonomik kalkınma unsuru haline getirmek isteği ve yine sınıfsız toplum düşüncesiyle beraber köylülerin köylerinde kalması, şehre gidip işçi sınıfını oluşturmalarına engel olmaktır. Bunu sıklıkla belirten Nadi'ye göre ziraate önem verilmezse “köylü vergisini verebilmek için amelelik etmeğe ve bu maksatla şehirlere” gidecektir (Nadi, 25 Şubat 1930). Bu noktada İtalyan ve Almanların köycülüğe ve köye gösterdikleri ilgiye hayranlıkla bakar:

“...İtalyanlardan sonra Almanların az çok birbirine benzeyen rejimlerinde bizim de bakışlarımızı çeken ve özlü bir yerleri var ki, o da köylüyü kaldırmak için harcadıkları pek çok emektir. Bizim düşüncemize göre bu iki rejimin en güzel olarak yaptıkları iş de köylüye ve köylülüğe dokunan bu işleridir. Bu dünyadaki sıkıntılı günlerde bu sıkıntıların çifiçiyi ve köylüyü yükselterek kurtulacağımıza inanımız var. Bunun içindir ki Adolf Hitler ve Benito Mussolini'nin köylüyle uğraşmaları bizce onların en doğru olduğu kadar en zorlu işleri sayılması gerekir.” (Nadi, 27 Kasım 1934).

8 Nadi, Mustafa Kemal'in “Halk devri, iktisat devri mefhumuyla ifade olunur” ifadesinin ve İsmet İnönü'nün “Türk köylüsünü zengin etmeğe çalışmak siyasetimizin ana hatlarındandır” düşüncelerinin köy programına verilen önemi yansıttığını ifade eder (Nadi, 25 Şubat 1930).

1930'lu yıllar Tek Parti Dönemi'nin rejime ağırlığını koyduğu, muhalefeti susturup tek ses olmasının yanında, devletçilik politikaları nedeniyle de devletin çeşitli toplum kesimleri ve kuruluşları üzerinde denetim ve kontrol isteğinin daha yoğun olduğu yıllardır (Karaömerlioğlu, 2006: 155). Özellikle halkçılık düşüncesinin devletçilik düşüncesiyle iç içe geçtiği bu dönemde devlet, toplumun beraberliği için her alana müdahale eder. Tek Parti Dönemi'nin "*sınıf mücadelesi yerine içtimai intizam ve tesanütü temin*" etmek düşüncesi ve 1931 yılındaki Parti programında da kendine yer bulmuştur:

"Türkiye cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdi ve içtimai hayat için iş bölümü itibarile muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telakki etmek esas prensiplerimizdendir... Fırkamızın bu prensiple istihdaf ettiği gaye ve sınıf mücadelesi yerine içtimai intizam ve tesanüt temin etmek ve birbirinin nakzetmiyecek(bozmayacak) surette menfaatlerde ahenk tesis eylemektir." (CHF, 1931: 30).

Programda tesanütçü toplum anlayışının benimsenmiş olması "milli birlik" düşüncesiyle yakından ilişkilidir (Gökmen, 2004: 150). Bu konuda Nadi de, devlet korporatizminden daha çok, toplumsal korporatizme önem vermiştir. Özellikle köy kooperatifleri, rejimin halkçılık düşüncesiyle iç içedir. Böylece devlet önderliğindeki korporatif işbirliği çerçevesinde, sınıfsal çelişkiler giderilecek ve milli birliğin sağlanmasına katkıda bulunabilecektir (Kansu, 2009: 174). Başka bir yazısında "devlet" tanımını net bir şekilde yapan Nadi'ye göre devlet "...esasen nizam altına alınmış bir millet, yani içtimai bir varlık demektir. Cemiyet hayatında milli şuur olarak yükselmek, devlet mefhumunun en kuvvetli ifadesine doğru yükselmek" demektir (Nadi, 8 Temmuz 1934).

5. Sanayileşme mi Ziraat mı?

Yazdıklarının genel bir değerlendirmesi yapıldığında Nadi, kooperatifçilik konusunda "köylüyü iktisadi anlamda kalkındırmak" ve bunun yansımaları olarak köylüyü, toplumsal anlamda da "birlik ve beraberlik" içine sokmayı amaçlamıştır. Nadi'nin bu gelişmeyi sağlayacak yol konusunda "sanayileşme- ziraat" ayrımında tercihi ziraat olmuştur. 1929 yılında temel tartışma konusu, Türkiye'nin bir sanayi ülkesi mi olacağı, yoksa bir ziraat ülkesi mi olacağı yönündeydi. Türkiye'nin bir ziraat ülkesi olduğu iddiasının ağır bastığı bir ortamda, Avrupalı bir iktisat doktorunun "Türkiye bir sanayi ülkesidir" iddiasının yarattığı farklı söylemleri, itiraz ve tepkileri yazısına taşıyan Nadi, "bilim ve fennin" yardımıyla ziraatın çok başarılı sonuçlar alıp, geliştiğini vurguladıktan sonra tartışmaya "*hayatta ziraat ne kadar lazımsa sanayi de o kadar lazımdır*" diyerek noktayı koyar (Nadi, 29 Haziran 1929).

Bu yazısından yaklaşık bir hafta sonra Nadi aynı başlıkta bir yazı daha yazmıştır. Nadi, burada ziraatı seçen devlet adamlarının bu konudaki haklılıklarını belirtir: "...ziraatın önemini belirtmek için uzağa gitmeye gerek yok. Garpte Musolini, işte Şarkta Mustafa Kemal. İtalya'da Musolini toprağın faziletini bilen biri, Türkiye de Mustafa Kemal, Türk refah ve saadetinin toprakta saklı bulunduğu kani bir kimyagerdir". Ankara'nın yaşadığı deneyimlerden bahseden Nadi, siyaseti sanayiden ziraate teşvik edenin şartlar olduğunu belirtir ve sanayi için krediye ihtiyaç olduğunu ifade ederek tercihini neden ziraattan yana yaptığını belirtir:

"Türkiyemizde ziraatın bin nisbe muhtaç olduğu mahdut kredinin ne zorluklarla bulunacağı bellidir... ilmen tarifi bol ve ucuz krediden başka bir şey demek olmayan sanayinin, hatta Türkiye'de hiç yeri yoktur, demek caiz olur. Çünkü memleketimizde sanayinin muhtaç olduğu bu kredinin onda biri bile yoktur." (Nadi, 6 Temmuz 1929).

Dönemin –bazı kesintiler dışında- başbakanı olan İsmet İnönü her konuşmasında ve özellikle de “köylünün yaşayış seviyesinin yükseltilmesi” konusunda ziraatın geliştirilmesine verdiği önemi belirtmiştir (Nadi, 20 Ağustos 1934). Nadi de resmi görüş ile uyum içindedir. Sanayiye engel olmak gibi bir düşüncelerinin olamayacağını “fakat ziraatı zaten var deyip olurlarına terk ederek sanayiye suni olarak ileri götürmeğe çalışmak” konusunun ülkeye hiçbir yararı olmayacağı gibi, dünyada yaşanan ekonomik buhranın sanayi üzerinde ağır belirtiler gösterirken, sanayi konusunda ısrar etmenin iktisadi alanda güçlük çıkarmak dışında bir işe yaramayacağını belirtir. Ona göre, sonucu hem garanti hem de çabuk alınabilecek olan yol ziraattir: “Sanayi teşvik ve himaye olunmasın demek istemeyiz, fakat Türk milli iktisadının şimdiki halde evvela ziraatle, sonra gene ziraatle ıslah ve ifa edilebileceğini pek iyi biliriz” sözleriyle sanayinin kurulmasının devlet eliyle de olsa yabancı sermayeyle de olsa uzun zaman alacağını belirtir (Nadi, 25 Şubat 1930).

Bunlar göz önüne alındığında “bu memlekette iktisaden yükselmek için takip olunacak yolun ne olduğu gayet açıktır. Bu yol muhakkak ziraat yoludur. Meselenin devlet gözüyle de böyle görülmesine ihtiyaç vardır.” Bu ihtiyacı vurgulayan Nadi, ziraatın başıboş bırakılmış olduğunu, hala ilkel koşullarda yapıldığını belirtir. Dünya buhran içinde yüzerken bu buhranın sıkıntılarından ülkeyi kurtaracak olan, ziraattir. Yazısını sanayi geliyecekse bu gelişim ziraatın yarattığı bir birikime dayanarak olmalıdır diyerek “Evvla ziraat” sözüyle noktalar ve bu son sözle de ziraatı bir kez daha sanayileşmeye tercih etmiş olur (Nadi, 20 Aralık 1930).

İsmet İnönü'nün yaptığı hükümet programını değerlendirdiği yazısında Nadi, iktisattan ne anlaşılması gerektiğini sorar, “sanayi ve ticaret mi, yoksa

ziraat mi?" Bu konuda İnönü'nün tercihinin hiçbir tereddüde izin vermeden ziraat olduğunu belirtir: "Ana işi ziraat olan Türkiye'de asgari sanayi hayatına kati bir ihtiyaç vardır. Memleketin her alanda ilerlemesinin ancak devlet kudretinin çalışması ve artması, köylünün kazanç ve geçim seviyesinin yükselmesine bağlıdır." (Nadi, 9 Temmuz 1934).

Nadi, bu konu hakkında tercihinin ziraattan yana bir gelişme programı olduğunu vurgulayan yazılarına devam eder. "Milli iktisat" projesinde önemli bir unsur olarak sanayileşmeyi değil tarım, köy ve köylülerin gelişimini görür. Burada en önemli rol "himayeci" vasfıyla devlete aittir. Böylece devletçilik ilkesi ile köy kalkınması arasındaki ilişkinin önemine değinir ve devleti göreve çağırır:

"İktisattan ne anlıyoruz? Daha ziyade sanayi ve ticaret mi yoksa daha ziyade ziraat mi? Memleketimizde umumi olarak sanayi ve ziraatten hangisine daha ziyade teveccüh edeceğimiz meselesinde Başvekil (İnönü) hiçbir tercihe temayül etmemekte, millet camiası içinde olduğu gibi iktisadi faaliyetler sahasında dahi ahenkliği, çalışmaların lüzum ve gerekliliğini yinelemektedir.

Ana işi ziraat olan Türkiye'de asgari sanayi hayatına kat'i bir ihtiyaç vardır. İşte tatbik edilen hakikat budur. Memleketin ana işi olan ziraat ilmin ve fennin nurlu usulleriyle tekmil edilecektir. O halde muhterem başvekilimizle beraber ve onun diliyle şu hulasalarda karar kılabiliriz Memleketin her sahada süratle ilerlemesi ve devlet kudretinin çalışması ve artması, köylünün kazanç ve geçim seviyesinin yükselmesine esasl olarak bağlıdır. Bizim bu hususta kanaatimiz kat'idir." (Nadi, 9 Temmuz 1934).

Kalkınmacı ve modernist pradiğmanın içindeki sanayileşme ve ilerleme sevgisine karşılık Nadi'nin, İnönü'nün söylevi üzerinden gayet net olarak tanımladığı yol, Türkiye için "ziraat"tir ve yıl 1934'tür. Nadi, Başbakan Celal Bayar'ın tasarruf haftasındaki konuşmasında madencilikten bahsettiğini fakat esas önemli olan konunun "köy kalkınması" olduğunu, şimdiye kadar bu konuda birçok şey yapıldığını ama daha çok şey yapılması gerektiğini belirtirken, Bayar'ın tercihinin ziraattan yana değil de sanayiden yana yapmasının verdiği hayal kırıklığını yazısına yansıtır:

"Mesele şudur: Malumdur ki, Türkiye'de endüstriye ihtiyaç olmakla beraber memleketin asıl büyük işi ziraattır ve büyük iş islah olunmağa muhtaçtır. Fakat Türkiye'de hakiki bir ekonomik kalkınmanın en sağlam temelini kuvvetlendirmek hesabına ergeç bu işe el koyulması lazımdır. Bunu her şeyden önce memleket ziraat sahalarında ve bilhassa köylerde tetkik yapmalıdır" (Nadi, 17 Aralık 1937).

Rejimin takip edeceği yolun ziraat olacağı, 1934 yılında bu kadar net ifade edilmiş olmasına rağmen çok değil üç yıl sonra değişebilecek bir rota Nadi'yi rahatsız etmektedir. Aslında bu durum oldukça tartışmalı bir konuya da zemin oluşturur. Cumhuriyet'in kuruluşunda sanayileşme mi ön plandaydı yoksa ziraat mı? Nadi'nin yazılarından ve dönemin yöneticilerinin konuşmalarına bakıldığında ok, ziraatı göstermektedir. 1936 yılının başlarında Celal Bayar'ın *Ülkü* dergisine yazdığı "sanayileşme, ziraat" ikilisinden hangisinin tercih edileceğini analiz ettiği bir yazıdan bahseden Karaömerlioğlu, Bayar'ın bu kadar geç bir tarihte hala bu ikilemi yaşamasını ve 1920 tarihinden itibaren kurulan ondört hükümetin hiçbirinin programında sanayileşmenin öne çıkmadığını ifade ederek, rejimin bu konudaki tavrının belirsizliğine dikkat çeker (Karaömerlioğlu, 2006: 52).

Sonuç

Bu çalışmada 1929-1938 yılları arasında Yunus Nadi'nin köycülük yorumunun, muhafazakâr düşünce ile ilişkisi incelenmiştir. Rejimin yerleşmeye başladığı, kurumsallaşma çabalarının yoğun olduğu yıllar 1930 ve Mustafa Kemal'in ölüm yılı olan 1938 tarihleri arasındadır. Nadi, bu dönemin temel konuları olan köy eğitimi, köy okulları ve köy öğretmenleri ile iktidarın dikkatini köylü sorununa çeken önemli yazarlar arasındadır. Nadi'nin halka bakışı, iki yönlüdür. Ona göre halk, "saf, temiz, Türk kültürünün kökü ve kalbi"dir. Bu anlamda modern Türkiye onun temeli üzerinde yükselecektir. Diğer yandan ise "saf ve temiz" halk "gerici, kötü niyetli" insanlar tarafından da kolayca kandırılabilir kadar da cahildir. Bu yüzden halk denetlenmeli ve kaderi kendi ellerine bırakılmamalıdır. Halka dair bu güvensiz tavır, Nadi'nin rasyonel olanı devlet olarak gören bakışı, her alanda bu denetleme görevini de devletin üstlenmesine neden olacaktır. Nadi'nin, sahip olduğu bu bakış açısında halk, "somut siyasal bir özne" olarak değil "rüşde erip siyasal alana katılabilmesi" için uzun bir dönem gereken ve özellikle "terbiye edilerek" rejime kazandırılması istenen ve bu anlamda da mevcut haliyle "eksik", siyasal katılıma hazır olmayan, işlenmesi gereken bir "hamur" olarak görülür.

Her an kandırılmaya müsait bu anlamda güven vermeyen halk, aynı zamanda devlet-seçkin-halk hiyerarşisini de keskinleştirmiştir. Köker rejimin halkçılık anlayışını analiz ederken milliyetçilik-halkçılık ilişkisinin en net ortaya çıktığı noktanın "kültürel boyut" olduğunu vurgular (Köker, 2010: 198). Bu boyut Nadi'nin yazılarında rejimin söylemiyle ortak olarak "milli birlik" söyleminde kendine yer bulur. Milli birlik düşüncesi kendini, "sınıfsız, çatışmasız, homojen toplum", "kaynaşmış bir kitleyiz" düşüncesinde tanımlar. Köylünün birliği, rejimin de birliğidir aynı zamanda. Ziya Gökalp'in "halka

giden güzideler düşüncesi”, Nadi tarafından da paylaşılır ve “halkla rejimi kaynaştırmak” amacıyla Halkevleri’ni destekler.

Özellikle Nadi’nin halka bakışı muhafazakâr düşüncenin “kusurlu insan doğası” anlayışıyla oldukça benzerdir. Seçkinler halktan bilgilidir, halk terbiye edilerek, ona medeniyet götürülerek “bilgilendirilip/aydınlatılıp”, “eksikliği, geriliği” telafi edilecektir. Bunu da “fedakâr hocalar” yapacaktır. Nadi’ye göre, Türk toplumunun kökeni, köydür. Temel amaç, köylüyü kaldırmak, terbiye edip, siyasal bir özne haline getirip vatandaş kılmaktır. Köylü/halk “terbiye edilmesi, kaldırılması, şuurlandırılması, eğitilmesi gereken” bir nesne konumundadır. “Saf ve temiz”dir ancak vatandaş olup siyasal bir aktör olması için eğitilmesi gerekir. Bu nedenle, kusurlu eksik, insan doğası seçkinler rehberliğinde düzeltilecektir.

Nadi, köycü söylemle uyum içinde olarak, toplumsal ve sınıf temelli ideolojilerin tümden reddini, durağan farklılaşmamış bir topluma özlemi dile getirmektedir. Kozmopolitizme olumsuz bakışının nedeni de bu noktada cevap bulur. Nadi, kozmopolitizme iki nedenle olumsuz bakar, ilki, Osmanlı’nın milliyetçiliği reddedip kozmopolit olması nedeniyle ikicisi ise amaçladığı temel hedefin “milli birlik ve bütünlük” düşüncesini oluşturacak homojen, sınıfsız, birleşmiş toplum düşüncesinin tersi olması nedeniyle. Sınıf reddi, organizmacı, dayanışmacı bir söylemdir. Bu anlamda köycülük hareketine bakışı da burada belirleyen bu düşüncedir. Amaç sınıf farklılıklarını ortadan kaldırmak ve köylünün şehirlere gelmesini engelleyerek onları köyünde tutmaktır. Bu köycü sanayi aynı zamanda köylüleri yerinden etmeyecek, teknolojik gelişmeler sağlayacak, fakat toplumsal yapıya dokunmayacaktır. Böylece şehre gelip, sınıflı toplum yaratacak ve çatışma yaşatacak bir kesim, yerinde tutulacaktır. Böylece köylüler, toprağını bırakıp şehre gelmeyecek ve sınıf oluşturabilecek bir işçi oluşumunun önü kesilecektir. Böylece “milli birlik” sağlanmış olacaktır.

Nadi’nin köycü söylemi, korporatizmin hem ekonomik hem de sosyal yönünden etkilenmiştir. Zayıf olan toplum yapısının dayanışma düşüncesiyle güçlendirilmesi ve bireyin değil toplumun genel çıkarının önemsenmesi bu anlamda da korporatist bakış ile Nadi’nin cemiyeti ferde önceleyen bakış açısı liberalizmin “kendine özgü farklılıkları olan birey” anlayışı ile değil muhafazakâr düşüncenin bireyleri “aynılaştıran kütleleştiren organizmacı toplum yapısı” ile uyum içindedir.

Nadi’nin üzerinde durduğu “terbiye” kelimesi, özellikle halkın “*cahil, saf*” olduğu vurgusunu ve devletin bunu yapmak zorunda olduğu varsayımını güçlendirir. Burada halkçılığın –devletçilikle bağlantısı, devletin sadece ekonomik alanda değil, hayatın her alanında köylüyü medenileştirme misyonunu edinmesinde görülür. Köylü saf bozulmamıştır bu güzel özelliğın kötü yanı siyasal katılım için henüz olgunlaşmamıştır. Köy “saf” bir kök olsa da

harekete geçirecek bir manivela olmadığı sürece yerinden kımlıdayamaz. Bu manivela, kırsal kesimin ekonomik olarak kooperatifçilikle, kültürel olarak Halkevleri ve öğretmenler yardımıyla geliştirilmesidir. Bunu yapacak tek güç ise devlettir.

Kaynakça

- Bayar, C. (21 Ağustos 1945). Yunus Nadi'nin Tabutu. *Cumhuriyet*, 1.
- Böke, P. (1994). *Yeni Gün'den Cumhuriyet'e Yunus Nadi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. DEÜALİTE.
- CHF (1931), *Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları* (İstanbul: Devlet Matbaası).
- CHP (1942), *Halkevleri-Halkodaları, 1932-1942* (Ankara: Alaeddin Kırıl Basımevi).
- Cumhuriyet İdaresinin Köy Siyaseti. (29 Ekim 1933). *Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Eki*, 21.
- Dicle, Esra (2012), "Modern ulus Devlet projesinde Bir İdeal Mekan Temsili Olarak Köy Ütopyası", *Turkish Studies*, 7 (1): 859-871.
- Gençoğlu, Onbaşı, F (2011), "Halkevleri ve Ülkü Dergisi: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycülük Tartışması", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 20 (3): 69-88.
- Gezer, N. (2011), *Bir Devrin Öyküsü Yeni Gün'den Cumhuriyet'e Yunus Nadi* (Bursa: Alp Yayınları).
- Gökmen, Özgür (2004), "Tek Parti Dönemi CHP'de Muhafazakâr Yönelimler", Çiğdem, Ahmet (Edi.), *MTSD Muhafazakârlık*, (İstanbul: İletişim Yayınları), Cilt (5): 132-153.
- Halk Dün Kendi Evini Açtı. (20 Şubat 1932). *Cumhuriyet*, 1.
- Halkevleri Niçin Açıldı, Neler Yapacak. (21 Şubat 1932). *Cumhuriyet*, 1.
- İsmet Paşa'nın Halkevleri konuşması. (25 Şubat 1933). *Cumhuriyet*, 6.
- Kansu, Aykut (2009), "Türkiye'de Korporatist Düşünce ve Korporatizm Uygulamaları", İnel, Ahmet (Edi.), *MTSD Kemalizm*, (İstanbul: İletişim Yayınları), Cilt (2): 252-267.
- Karaca, E. (1994). *Cumhuriyet Olayı* (İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi).
- Karaömerlioğlu, Asım (2006), *Orada Bir Köy Var Uzakta* (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Kaya, Ş. (28 Haziran 1946). Yunus Nadi. *Cumhuriyet*, 1.
- Köker, Levent (2010), *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi* (12.b) (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Köktener, A. (2004), *Bir Gazetenin Tarihi Cumhuriyet* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları).
- Makal, Ahmet (2002), "Türkiye'de Tek Parti Dönemi ve Korporatizm Tartışmaları", *Toplum ve Bilim*, 93 (Yaz): 173-182.
- Nadi, Y. (29 Haziran 1929). Ziraat mı? Sanayi mi?. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (6 Temmuz 1929). Ziraat mı Sanayi mi?. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (25 Şubat 1930). Evvela Ziraat Sonra Gene Ziraat. *Cumhuriyet*, 1.

- Nadi, Y. (20 Aralık 1930). Nihayet Ziraate Döneceğiz !. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (27 Aralık 1930). Kooperatif Kürsüsü Kurulmalıdır. *Cumhuriyet*, 1
- Nadi, Y. (26 Mart 1931). Türkiye için Yeni Bir Devir: Kooperatifçilik. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (28 Mart 1931). Türk Ocağı: Türk Birliği!. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (28 Ekim 1931). Türk Kooperatifçilik Cemiyeti. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (20 Şubat 1932). Halkevleri Açılırken. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (5 Mart 1932). 180 Milyon Liralık Bütçe Yapabiliriz. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (9 Mart 1932). Demagoji Yapmayalım. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (4 Haziran 1932). M. Mussolini'ye Göre "Şehir" ve "Köy" Telakkisi Duçe ile Mülakat. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (28 Haziran 1932). Halkevlerinin Adedi Artıyor. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (13 Eylül 1932). Köy ve Köylüye Çok Dikkat Etmek Lazım. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (16 Kasım 1932). En Büyük Mektep: Tabiatın Mektebi. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (24 Şubat 1933). Halkevleri ve Milli Kültür. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (15 Nisan 1933). Çok Hayırlı Bir İnkılap. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (29 Ekim 1933). Halkevleri İnkılabın Kültür Ocaklarıdır. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (4 Kasım 1933). Türkiyemizde Köy ve Köylü. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (13 Kasım 1933). Köyde Mektep ve Onun Hocası. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (20 Kasım 1933). Türk Köylerini Yükseltmek İçin (1). *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (24 Kasım 1933). Türk köylerini Yükseltmek için (2). *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (8 Temmuz 1934). Başvekilimizin Gözü ile: İktisadi Devlet. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (9 Temmuz 1934). Yekpare Vatan ve Yüksek seviyeli Yekpare Millet. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (11 Temmuz 1934). Cumhuriyet Halk Partisi ve Halkevleri. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (12 Ağustos 1934). İzmir Muallim Mektebinin Hayatında İnkılap İhtimali. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (20 Ağustos 1934). Köylümüzün Yaşayış Seviyesinin Yükseltilmesi. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (27 Kasım 1934). Ulusal Ekonominin Temel Taşı Olan Köylüyü Kaldırmak İçin. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (2 Nisan 1935). Türk Köy ve Köylüsü İçin Çalışmaya Doğru. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (23 Şubat 1936). Bizde Kooperatifçilik. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (29 Mart 1937). Köylü Kalkınmasının Kuvvetli Manivelası: Kooperatifler. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (12 Haziran 1937). Ekonomik Hadiseler arasında bağıllık ve İç Pazar. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (14 Haziran 1937). Atatürk Bize Her Yerde ve Herşey de Örnek Oluyor. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (17 Aralık 1937). Başbakan Asıl Bu Hediye Verebilirdi: Köy Kalkınması. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (22 Şubat 1938). Şükrü Kaya'nın Nutkuna Göre Halkevleri. *Cumhuriyet*, 6.
- Nadi, Y. (23 Temmuz 1938). Türkiye'de Kooperatifçilik Fikirleri ve Hareketleri. *Cumhuriyet*, 1.

- Nadi, Y. (15 Ekim 1938). Tarihi Bir Gün. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (30 Aralık 1938). Yeni Milli Hamlemiz: Köy Kalkınması. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (31 Aralık 1938). Köy Kalkınmasında Köy Mektepleri. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (3 Ocak 1939). Köyü Kalkındırmak, Ülkeyi Kuvvetlendirmek. *Cumhuriyet*, 1.
- Nadi, Y. (23 Şubat 1939). Çalışkan Bir Memleket. *Cumhuriyet*, 1.
- Parla, Taha (2009), *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm* (İstanbul: Deniz Yayınları).
- Peker, R. (24 Şubat 1936). Halkevlerinin 5. Yıl Konuşması. *Cumhuriyet*, 1.
- Peker, R. (22 Şubat 1937). Halkevleri 6. Yıl Konuşması. *Cumhuriyet*, 5.
- Peker, Recep (1935), *İnkılap Dersleri* (Ankara: Ulus Basımevi).
- Sadak, N. (1 Temmuz 1945). İnandırılması Güç Bir Ölüm. *Cumhuriyet*, 1.
- Şapolyo, E. (20 Ağustos 1945). Yunus Nadi'nin Ardından. *Cumhuriyet*, 4.
- Sevim, Ali, İzzet Öztoprak, M. Akif Tural (2006), *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi).
- Şirin Selçuk, Funda (2014), *Falih Rıfki Atay* (İstanbul: Tarihçi Kitabevi).
- Tonguç, Hakkı, İ. (1982), "Köy Eğitimi Meselesi", Bayraktar, Zafer ve Cem Alpar (Der.), *Ülkü Dergisi (Seçmeler 1933-1941)*, (Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi): 402-413.
- Tunçay, Mete (2005), *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması* (4.b) (İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları).
- Yeşilkaya, Neşe (2009), "Halkevleri", İnsel, Ahmet (Edi.) *MTSD Kemalizm*, (İstanbul: İletişim Yayınları), Cilt (2): 239-258.